

URDAIBAI

2020
zenb. 24
.....

©MAGAZINE

ZIENTZIA ITSASOA eta ARRANTZA *sinbiosi jasangarria*

| MORGAK, BARNE-TURISMOA

| ELKARRIZKETA: LUIS MARI ARCE ASENSIO,
BILBAO BIZKAIA MUSEOAK -EKO AHOLKULARIA

| MIKEL UNZUETA, *IN MEMORIAM*

| EAKO PARROKIAK, ERREKAK BANANDUAK,
HISTORIAK LOTUAK

| GAZTAINONDOAREN DESAGERPENA URDAIBAIN

| MENDATAKO ERREGENETAKO ASTOPROBAK

COVID 19

JOKATU ARDURAZ ACTÚA RESPONSABLEMENTE

MASKARA ERABILI USA MASCARILLA

Nahitaezkoa garraio publikoan.
Obligatoria en transporte público.

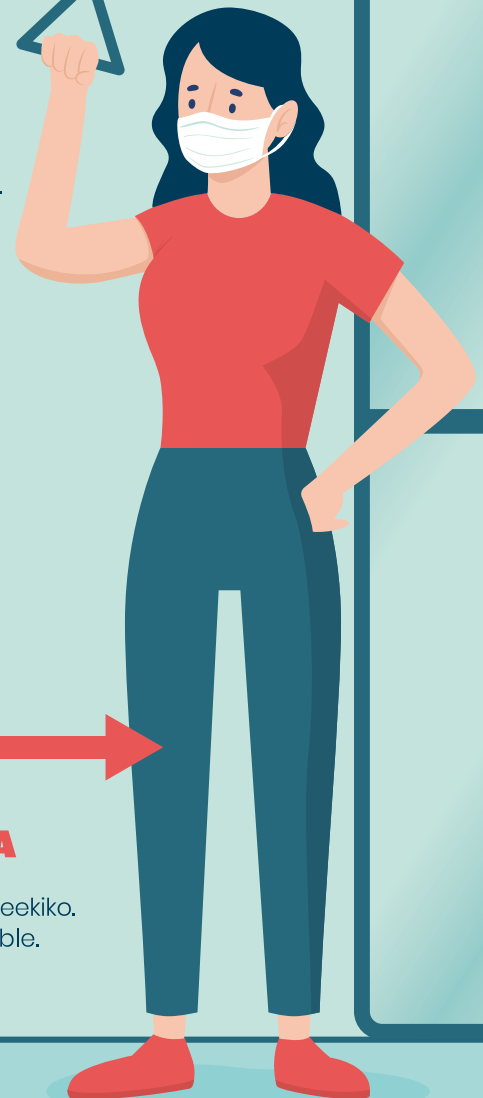
ZAINDU HIGIENEA CUIDA LA HIGIENE

Garbitu eskuak eta
saiatu ezer ez ukitzen.
Desinfectate las manos
y evita el contacto.

ZAINDU TARTEA VIGILA LA DISTANCIA

Utzi ahalik eta distantzia handiena
besteekiko. Mantén la máxima separación
posible.

2020

Garapen Jasangarriaren Helburuekiko konpromiso progresiboaren bidez Mundua koherente agertzen hasi zala zirudienean, dena txikitu zan. Egun batetik bestera ez zan planik izan, bakarrik kezka, sinesgaiztasuna, ezintasuna, bakardadea, beldurra. Herritarrok erakundeen konponbideak espero genduzan. Erakundeek herritarren jarrera espero eben. Ikasi dogu *#danonartean* munduak eutsi egiten dauela.

Aldizkari apal hau egiten dogun taldeakoak, jarrera eta iparra mantendu dogu orrialde hauek argitaratzeko, gure helburua geure inguruko errealitate txikiak nabarmentzea da. Epeak aldatu jakuzan, baina konfinamenduaren, murrizketen eta ERTEen bidez borrokatu gara. Esfortzu guztiak egin doguz 2020an aurreikusitako lau zenbakiak argitaratzeko konpromisoa betetzeko. Aurton, UMko orrialdeetan, gure lan-hizkeran aldizkariari horrela deitzen deusagu, eskualdeko eragile garrantzitsuak bildu doguz. Berba emon deutsegu guk bezala sufritu daben enpresa txiki eta ertainei, enpresa handiagoei, erakundeei, elkarteei, egoitzei, eta krisialdi handiari aurre egiteko euren estrategiei tarte txiki bat emon deutsegu. Eta, batez be, jakinduria eta baikortasun handiagoz aurrera begiratzeko edukiak jorratu doguz. Harro sentiarazten gaituen nortasun-ezaugarri dan arrantzaren gaineko informazioagaz ateratzen da sarera eta argitara zenbaki hau. Bermeoko atunontzi izoztaileen enpresak barrikuntzaren eta iraunkortasunaren buru dira mundu osoan. Datu objektibo hau garrantzitsua da, baina are garrantzitsuagoa da hori lortu ahal izateko hainbat eragilek lankidetzan aritzeko daukeen gaitasuna egiaztatzea, eta errealitate indartsu horren atzean gure eskualdeko profesional pribatu eta publiko handiak dagozela egiaztatzea. Kulturaren balio publiko eta pribatuari buruz argitaratzen dogun elkarrizketa sakonean proiektatzen dogun dimentsio soziokulturalari erantzuten deutsoezan profesional handiak be agertzen dira aldizkarian.

Beharbada erresilientziak ahalbidetu dau Urdaibai Magazinek bere seigarren urtea betetzea, baina ziurra da Km.0 Informazio-proiektu hau babestu dabenek eta UM online-ko zenbakiak deskargatzen dabezen bost kontinenteetako milaka irakurleek zerikusi handia izan dabela. Espero dogu gugan sinetsi dabenek Busturialdea-Urdaibai handi egiten daben errealitate txiki hoiaren barri emoteko eta ezagutzaren bidez gure komunitate txikiaren kohezioaren alde egiteko lankidetzara horri eustea merezi dauela pentsatzea. *#danonartean*

ARGITARATZAILEA

NUEVA EUROPA S.L
 Carlos Gangoiti, 15, behea
 Gernika-Lumo (Bizkaia)
 nuevaeuropa@nuevaeuropa.com
 www.nuevaeuropa.eus

HARPIDETZA

Aldizkaria jaso nahi badozu, gugaz harremanetan jarri hemen:
 urdaibaimagazine@nuevaeuropa.com
 tel.: 94 625 06 06

www.urdaibaimagazine.eus

URDAIBAI MAGAZINE NUEVA EUROPA S.M-REN LANTALDEAK BURUTU DAU

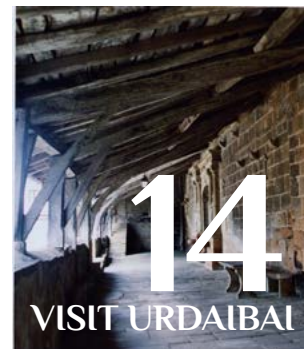
Urdaibai Magazinek ez dauz bere gain hartzen hirugarrenek emondako eritxiak edo egindako komentarioak.

LEGE GORDAILLUA: BI-153-2015

Aldizkari honek **Bizkaiko Foru Aldundiaren** laguntza jaso dau.

PUBLIKAZIOA DATA: 2020.12.30

AURKIBIDEA

10 DANONARTEAN

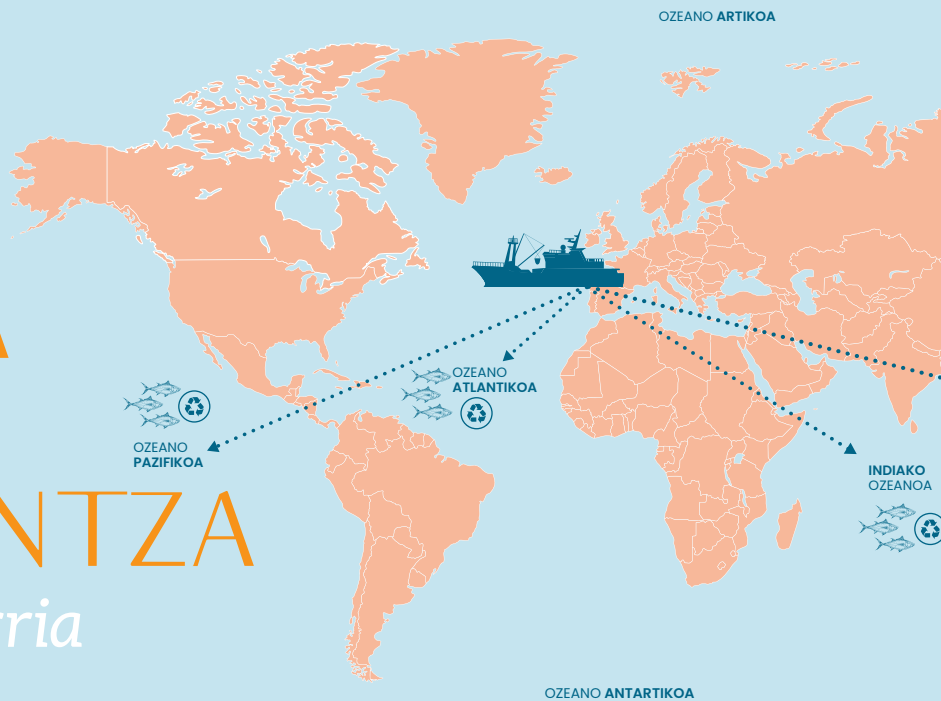
16 ELKARRIZKETA
 Luis Mari Arce Asensio
*Bizkaia Bilbao Museoa-eko aholkularia
 koordinazio museologikoaren arloa*

21 KOLABORAZIOA
 Pedro Durana
*Zine Klub Gernikaren
 komunikazio arduraduna*

32 BETU JAI
 Erregenetako astoprobak Mendatan

ZIENTZIA ITSASOA eta ARRANTZA sinbiosi jasangarria

Arrantza gizakiari lotuta egon leiteke dauela 7.500 urte baino gehiagotik. Bere aberastasunaren zati handi bat, arrainak, funtsezko elikagaia da gure dietan, baina gai izango al gara bere etorkizunari eusteko? Itsasoaren osasuna mundo osoko erantzukizuna da. Gure atunontzi izoztaileen flotak horren kontzientzia hartu dau, eta lan zientifikoari eta erabagi politikoei esker, neurri iraunkorrak eskatzeko adituen ezagutzari erreparatu, eredu dira mundu osoan.

Datuek alarma guztiak pizten dabez. FAO, Elikadura eta Nekazaritzarako Nazino Batuen Erakundearen arabera, munduko arrantza-populazioen %31a gehiegi ustiatuta dagoz, eta % 58a erabat ustiatuta. Galdera da ea gure itsasoak ekoizten dabena baino gehiago kontsumitzen dogun edo benetan behar doguna baino gehiago arrantzaten dogun. Bi gaietarako, gure esku dagozan erantzunak dagoz.

Datuek adierazten dabe, alde batetik, kontsumorako arrainen familiaren %74a galdu dogula, eta datu horrek erakusten dau itsasoari ez deusagula behar adina denpora emoten birsortzeko. Bestalde, munduko harrapaketen % 40a gura bakoak dira, arraste-sareetan mota guztietako espezieak harrapatzen diralako, kontsumorako gura ez diranak be.

Guztiok gagoz itsasoaren osasunaren menpe, batez be itsasoari lotuta dagoen lana eta bizimodua daukeen mundu osoko 800 milioi pertsonak. Euskadi potentzia handia da arrantzan, eta atunaz ari garanean, Bermeo da munduko uriburua. BTWC (Bermeo Tuna World Capital) elkarteak sustatutako eta AZTI zentro teknologikoko ikertzaileek egindako atunontzi izoztaileen balio-kateak estatu, eskualde eta toki mailan daukan eragin ekonomikoa modu integralean aztertzen dauen lehen azterketaren emaitzen arabera, "euskal atunontzi izoztaileen sektoreak, 3.100 pertsonari emoten deutse lana eta 924 milioi euro

fakturatzen dauz Euskadin. Mundu mailako negozio-bolumena urtean 1.900 milioi €-koa da eta Indiako, Pazifiko eta Atlantikoko ozeanoetan arrantzatzen daben 54 itsasontzi osatutako flotak sortzen dau, eta hoietatik 45 Bermeokoak dira."

Hegalaburraren arrantzak bilakaera handia izan dau. Jefferson Murua AZTIko zientzialariaren esanetan, "65 urte igaro dira Bermeotik Dakarrera maluta biziko kainaberaz arrantzatzeko lehen atunontziak atera ziranetik. Orduetik, atun tropikalaren euskal flota ozeano guztietara hedatu da, eta horrek azaltzen dau Bermeok atunaren munduko uriburu gisa izan dauen bultzada. Nahiz eta oraindik kainaberaz arrantzatzen euskal atunontzi batzuk Senegaldik lanean ari diran, ontziteria modernizeten eta hedatzen joan da inguraketa-ontzi handiago eta eraginkorragoekin, super atunontzi izenekoekin. 60 metrotik gorako luzera daben itsasontziak, sonarrak, zundak eta azken belaunaldiko radarrak daukeenak, 1800 metroko luzera eta 250 metroko sakonerrazko sareak daukazenak, eta marea batean 2000 tona atun biltegitatu ditzaketenak."

Atun tropikalaren euskal flota ozeano guztietara hedatu da, eta horrek azaltzen dau Bermeok atunaren munduko uriburu gisa izan dauen bultzada.

ATUNONTZIAK, AINTZINDARIAK ERANTZUKIZUNEAN ETA IRAUNKORTASUNEAN

Hornitzaile gisa erantzukizun handia dauko euskal flotak mundu mailan. Gure arrantzaleak zientzialariak itsasoa zaintzeko emondako aholkuetan oinarritzen dira. AZTI ikerketa-institutuak 200 ikertzaile baino gehiago dauko, Euskadiko hiru zentroetan banatuta, eta euskal flotaren euskarria da jasangarritasunaren arloko aholkularitza jasotzeko eta kontserbazio-jardunbide onenak ezarteko orduan. "Atun-arrantzaren esparruan AZTIk 20 ikerlari baino gehiago dauko teknologia barrietan oinarritutako arrantzako populazioen ebaluazioan eta praktika jasangarrietan lanean", zehaztu dau zentro zientifiko honek.

Bermeoko Garavilla Bolton Food nazioarteko taldean sartuta dago, eta honakoa azpimarratu dau: "AZTIren "irakaskuntzako" jarduerak nekaziariek, arrantza-jardueraren kontrol hutsetik harago, arrantzaleek ingurumenaren kontserbazioari eta babesari buruzko ikuspegia zentzu praktikoan alda dezaten lagundu dau, eta euren ekintza

partikularrek, hutsalak iruditu arren, benetan eragina daukeela barneratu dabe. Bolton Fooden, eta baita Atunontzi Izoztaille Handietako Ekoizle Elkartuen Erakunde (OPAGAC) zein Atunontzi Izoztailen Armadoreen Elkarte Nazionalean (ANABAC) oso harro egon gaitzekela uste dot AZTIgaz urte hauetan egindako lanaz. Lankidetzaz horrek, International Seafood Sustainability Foundationegaz (ISSF) dogun konpromisoa eta Naturarentzako Mundu Fundazioagaz (WWF) dogun aliantzagaz batera, arrantza iraunkorraren munduko abangoardiar eraman gaitu. Helburua ez da soilik abangoardian mantentzea, baizik eta etorkizuneko eboluzionatzen jarraitzea, urte urte hobekoak izateko ideia eta proiektu barriekaz."

Hobetzea etorkizunari gaurko erantzukizunetik begiratzea da. Gure atun-flota eredu-garria da lan horretan; bere lana ez da soilik arrantzan aritzea, atun-populazioak eta haien ekosistema modu arduratsuan kudeatzea baizik. "Atunak oso emankorrak dira, adibidez, hegatze-hori eme bakar batek milioika arrantza jar daitezkeen denboraldi batean, baina arrantza-ahalegina beti kontrolpean egon behar da populazio hoiek maila ezin hobean irauten dabela ziurtatzeko. Herrialdeko Arrantza-erakunde (OROPs) kontserbazio-neurriak zorrotz betetzetik harago joatea izan da beti Euskal atunontzi izoztaileen flotaren ezaugarria. Honen adibide da Echebaster, Arrainak Kontzentratzeko Dispositiboekaz (DCPs) atuna arrantzatzen Marine Stewardship Councilen (MSC) eko-ziurtagiri ospetsua lortu dauen munduko lehen enpresa izan da. Horrez gain, euskal atunontzi izoztaileen flota osoak arrantza arduratsuen AENOR ziurtagiri zorrotza dauko, besteak beste, arrantza-jardunbide egokien kode zorrotz bat ezartzea eskatzen dauena", nabarmendu dau Jefferson Muruak, AZTIko arrantza-antolamendu iraunkorreko ikertzaileak.

Gura ez diran harrapaketen ehuneko handi bat atunaren arrantza-sareetara erortzen da. Ingurumenari dagokionez jasangarriak izateak lan zehatza eskatzen dau ezusteko-harrapaketa hoiek azkarrago eta seguruko askatzen eta itsasora itzultzen dirala bermatzeko.

Echebasterren Jasangarritasun eta Baliabideen aholkularia dan Jose Luis Jaureguik Jardunbide Egokien Kodearen eta Arrainak Kontzentratzeko Dispositiboekaz (DCPs) helburuak deskribatzen dauz, arrantza jasangarriko tresna gisa: "Jardunbide egokien eta DCP ez-mailaratzailen erabileraren helburua inguraketa-arrantzan egiten diren maniobrak hobetzea da, eta arrantza arduratsua eta arrantzak ekosisteman egiten dauen eragina minimizatzen flotak arrantzaren selektibitatea hobetzeko egiten dabezen praktikak islatzen dauz. Geure kasuan, AZTIko zientzialari eta teknikariak kontratatuta dira marrazo sedoso markatzeko eta ontziko tresnekin askatu ondoren bizirik irauteko Echebasterren proiektua gauzatzeko. Marrazo sedoso hori ETP espezieetat hartzen da (ingelesezko siglak: "Arriskuan, mehatxatuta, babestuta). ISSF, SIOTI, Eusko Jaurlaritza eta AZTI bera bezalako erakundeek parte hartu daben proiektu honen aurretiazko emaitzak laster ezagutuko dira, lehen fasea aste honetan bertan amaitu baita."

>>>

DCPS, ARRAINAK KONTZENTRATZEKO DISPOSITIBOAK. AZTIK KONTATZEN DEUSKU ZELAN FUNTZIONATZEN DABEN.

Atunak, bere portaera naturalagatik, itsasoan noraezean flotatzen daben objektuen azpian elkartzeko joera dauko, enborrak edo objektu artifizialak kasu (DCPs), ozeanoaren handitasunean dagoen oasi txiki bat balitz bezala. Arrantzaleek satellite-buia bat eranstean deutesee objektuei beren posizioari jarraitzeko. Buiak zunda bat darama erantsita, metatutako arrainen guztizko kopurua gitxi gorabehera kalkulatzeko eta informazio hori denbora errealean satellite bidez itsasontzira transmititzeko.

AZTIko zientzialariak zundaren informazioa hobetzen ari dira, zehazki jakiteko zer atun espeziek osatzen daben kardumena eta, horrela, egoera hobean dagozen espezieen DCPak hautatu ahal izateko. Era berean, itsasoan DCP ugari dagoenez, buia hoiak behaketa-gune gisa jarduten dabe, informazio baliotsuagaz, ozeanoan zenbat atun dagoen ziurtasun handiagoz jakiteko. Euskal enpresek beren borondatez emoten dabe buiei buruzko informazio hau. Urtean zehar egindako milioika datu dira, AZTIko zientzialariek atun populazioen ebaluazioak osatzeko ereduetan sar daiezan.

JARDUNBIDE EGOKIEN KODEA ETA DCPSAK

Arrantzaleek atuna erakartzeko DCPak eraiki ohi dabez betidanik itsasontzian soberan izandako materialekaz, sareko kortxo zaharrak eta erabilitako sareak bezala. Batzuetan, ordea, dortokak eta marrazoak mailaratzen dira ustekabeen. Hori saihesteko, euskal ontziteria duela ia hamarkada bat aldaketaren buru izan zan, arrantza fantasma izenekoa saihesten ebeen diseinu eta materialak aldatuz. Jardunbide Egokien Kodearen bidez, 2012an sinatu zan borondatezko akordioa, flotako enpresa guztiek AZTIguz konprometitu ziran DCP ez-mailarataileak erabiltzeko, behar bezala betetzen zala egiaztatuz. Orain, euskal flota AZTIguz lankidetzan ari da material natural biodegradagarriak eraikitako DCPen esperimentazioan, hala nola banbua edo kotoia, itsasoko kutsadura minimizatuzeko.

Kodean jasotako beste konpromiso bat zientzialariek espezie osagarri kalteberentzat (marrazoak, dortokak, mantak edo zetazeoak) gomendatutako askapen-jardunbide onak aplikatzea da. Horretarako, AZTIk jardunbide egokien tailerrak egiten dauz urtero patroiak eta tripulazioagaz, azken aurrerapenen barri emoteko. Izan be, AZTIk aktiboki lan egiten dau espezie kaltebera hoiak askatzeko tresna barriak garatzen, hala nola manta-rraia handientzako parrilak (5 metro eta 1.500 kg artekoak) edo marrazoentzako belkro bereziak.

Atunontzien euskal flota, Bermeo buru dala, liderra da merkatuan, eta, beraz, badakite zein garrantzitsua dan arrantza jasangarrian be lider izatea, haien parte-hartze aktiboa eta arduratsua ezinbestekoa baita guztiontzat eta itsasoarentzat onak izango diran irtenbide bateratuak bilatzeko. Bermeoko Garavilla be arlo honetan eredugarria da " Bolton Fooden DCPs ez-marailatzaileen arloan eta atunaren harrapaketari lotutako beste espezien askapena arintzeko, tiburoia hoi kasu, munduan aurrelariak diran bi proiektuetan kolaborazio estua daukogu. Bi proiektu hoiak AZTIren talde zientifikoaren, Bolton Foodeko flota-taldearen eta DOSeko (Digital Observer Services) behaketa elektronikoko taldearen arteko lankidetzat estuari esker gauzatzen ari dira. Azken horretan, arrainak jasotzeko ekipamenduaren diseinua, eraikuntza eta benetako proba gauzatu dira, bai eta espezie osa-

Garavillako Hopper-a (erretilu selektiboa). Argazkia: Azti

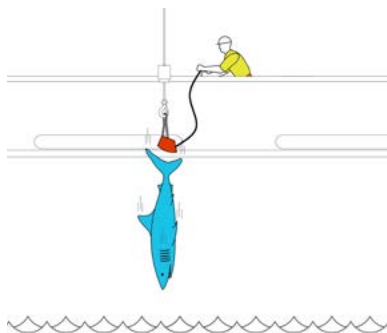

Manta-rraia baten askapena erretilu selektiboagaz. Argazkia: Azti

Atunontzien euskal flota,
Bermeo buru dala, liderra da
merkatuan eta liderra
arrantza jasangarrian.

Marrazoentzako belkroaren ilustrazioa. Irudia: Azti

ATUNAREN ARRANTZA

- **ESPEZIE "EPELAK"**, hegaluze eta hegalaburra, mendez mende arrantzatzen dira Bizkaiko Golkoko gure kostaldean udako hilabeteetan.
- **TUNIDO TROPIKALAK**: lanpo sabelmarraduna, hegats-hori eta moja (batez be), planetako latitude ekuatorialetan banatzen dira (30°N-30°s), eta harrapaketa gehien eragiten dabezenak dira.

BICFAD proiektuko, banbua, lona eta kotoiagaz egindako DPC biodegradagarria. Argazkia: Azti

garriak detektatzeko eta itsasora ahalik eta egoera onenean itzultzeko denborak izugarri hobetu dirala frogatzeko zenbaitziko analisia be, ekipamendu barriaren erabilpenagaz. Epe laburreko helburua da ekipamendu hau erabilpen orokorra izatea, beste enpresa batzuetara hedatuz, eta epe ertainera erabilera nahitaezkoztat jotzea ORPren erregulazioaren bidez".

Jefferson Murua, AZTItik, bat dator harreman estu hau baloratzean: "Etorkizun handiko beste ekimen bat Garavillarekiko lankidetzara da, erretilu selektiboak probatzen (hopper-ak ingelesez) eta arrapala integratuakaz, marrazoak bizkor-bizkor aska daitezten ontzigainetik. Begiraleak dituen flotaren % 100eko estaldurari esker, bai entrenatutako pertsonakaz, bai azken urteotan gero eta gehiago erabiltzen diran monitorizazio elektronikoko sistemei esker, arrantza-praktiken informazioa lortzen da, behar bezala aplikatzen dirala egiaztatzeko. AZTIk urte batzuk daramatza monitorizazio elektronikoko enprekin lankidetzan teknologia horretan aurrera egiteko. Une honetan, Big Data eta adimen artifizialaren bidez algoritmoak garatzen ari dira, harrapatutako espezieak automatikoki ezagutzeko eta kontatzeko sistemaren kamerekin. Etorkizunean, kudeatzaileak eta zientzialariak gai izango dira flotaren informazio hori guztia denbora errealean jasotzeko, eta, horrela, kontserbazio-neurri arinagoak hartu ahal izango dabez inpaktuak minimizatzen".

HOPPER PROIEKTUA

"Hopper" edo "Chute" altzairu ugergai-tzeko erretilu bat da, eta atunontziaren ontzigainean jartzen da. AZTI, DOS eta ISABELen artean batera finantzatutako proiektu honek frogatu gura dau bere erabilerak helburu ez dan espezie osagarrien hilkortasuna murrizten dauela, azkarrago detektatu eta askatu baitaitezke. >>>

BISITA GIDATUAK

1. Gernika-Lumo eta bere bizilagun eromatarak
2. AROTZ, egurraren ibilbide turistikoa
3. Bizkaiko Zin-Bidea Urdaibain
4. Baleak ababorrean, artea istriborrean

URDAIBAILAU
URTAROTAN

Argazkia: International Seafood Sustainability Foundation (ISSF)

LEGEZKO ARRANTZA

Erabaki politikoak funtsezkoak dira "itsasoa salbatzeko" helburua lortzeko; horregatik, 2013az geroztik, Europar Batasunak arrantzaren iraunkortasuna bermatzeko legeria indartsua dauko. Araudiak gako ezberdinak agertzen dauz: parte-hartzea, gardentasuna eta kontuak emotea. Ekosistemak eta espezieak kaltetu barik, gure flotaren etorkizuna bermatuko dauen eta kontsumitzaileari kalitatezko arraina helaraziko deutson arrantza jasangarria bermatzea da helburua. Kudeaketa-esparruak epe luzera planteatzen dira, itsas ekosistemen muga biologikoak kontuan hartuta eta inpaktuak minimizatuta. Horretarako, funtsezkoa da kudeaketa emaitzetara eta informazio zientifikora egokitzea, jarduera kontrolatuz. Bereziki garrantzitsua da arrantza-sektorearen parte-hartze aktiboa eta arduratsua.

Izaskun Bilbaok, bermeotarra eta Bruselako Talde Mistoko europarlamentariak, ondo ezagutzen dauz arrantza jasangarria bermatzeko kudeaketa politikoan egindako aurre-
rapenak eta horrek euskal flotan dauen isla. "Oraintsu, euskal flotarentzat kritikoak diran lau akordio barritu dira, Senegalgoak, bertan hizlaria izan naz, Mauritania, Seychelles eta Cook uharteetakoak. Hoietan guztietan, iraunkortasuna eta tokiko industriarekiko lankidetzazko sustatzeko gakoak errepikatzen dira, bai eta tokiko agentariei itsasoko stocken egoe-

raren kontrolean eta ezagutza zientifikoa laguntzeko gakoak be. Aurten, gainera, hitzarmen hoiek guztiek gardentasun-klausulak daukeez. Funtsezkoa iruditzen jaku herrialde hoiek Europar Batasunari jakinaraztea zer akordio daukeezan Europakoak ez diren ontziekaz eta arrantza-egintan be arrantzan egiten dabenez. Europakoek urak partekatzen dabenez ontzidi hoietako batzuek ez dabe iraunkortasun erregimen beragaz funtzionatzen, ia ez dabe arrantza selektiborik egiten, eta kontsumorako aprobetxatzen ez daben guztia herrialde hoietan arrantza-egintan txikiak hondatzen ari diren arrain-irritan saltzen deute. Europako flota ez dau zerikusirik praktika hoiekaz. Arrantza Politika Komunitarioak (APB) herrialde hoietako gober-

nuak tokiko industria garatzea ustiapen mota hori ahalbidetzea baino hobea eta errentagarriagoa dala konbentzitzea dau ardatz "

Geure flotak aktiboki laguntzen dau ingurumenaren eta ekonomiaren aldetik ja-sangarria dan arrantza hau garatzen. "Eus-kal flotaren ekarpenari dagokionez, lehenik eta behin herrialde hoietako tripulatazaileei emoten deutse lana. Gainera, portuetan jarduten dau, horrek logistikako eta portu-toko azpiegituretako enpresentzat sortzen dauen garapenagaz. Azkenik, arrantza-teknika iraunkorrek sartzen dauz. AZTI eta sektoreko euskal enpresak lankidetzan es-tuan ari dira, esate baterako, teknologia hobetzeko, merkataritza-interesik gabeko harrapaketak antzemateko eta itsasora bizirik itzultzeko. Euskal arrantzaileak izan dira "itsasoaren lagunak" ziurtagiria lortzen lehenak, eta jarduteko ildo indartsua dago egiteko eta lankidetzan aritzeko modu hau sendotzeko. "

Europak ezagutzen eta balioesten dau geure ontzidiaren ospea, ibilbide luze-koa, eta inork ez bezala barneratu dauena bere jarduerarekiko ingurumen- eta gizarte-kontzientzia, AZTIk emoten deuten laguntza zientifikoari esker. Baina zer eskatzen dau atunontzi izoztaileen flota Bermeotik Europara?

"Eskaera nagusia Arrantza-Politika Bate-ratuaren egungo orientazioari eustea da, bereziki kanpo-dimentsioari dagokionez. Funtsezkoa da jakitea ura nogaz parteka-tzen dogun, nortzukaz dagoen geure dirua jokoan, eta harraparien ospea eta tripula-zioaren kudeaketan arazoak daukeezan flotak erauzteko edozein jardueratar sar ez daitezen lan egitea. Orainsu ekimen bat aurkeztu dogu Europako Batzordean, atuna be harrapatzen daben eta gure ontzie-kaz modu desleial horretan lehiatzen diren

IZASKUN BILBAO

Tematuta nago Batzordeak arauak errespetatzen dauen sektorearen alde egiteko.

Izaskun Bilbao, Talde Mistoko europarlamentaria Bruselan.

ontziek egiten daben esklabo lanarengatik. Sektorearentzat funtsezkoa dan beste eskaera bat da Atalanta operazioak geure ontziei eskaintzen deuten estaldurari eustea; izan be, ia desagerrarazi dauz piraten erasoak Indiakoan, mundu osoko eremurik beroenean. Ora-in badirudi Gineako golkoan jarduera hoiek areagotu egin dirala, eta erantzun bera emon beharko da. Azkenik, atun-enpresek Erkidegoko erakundeekaz harremanetan jartzeko bide irekia, leiala eta eraginkorra izaten jarraitu gura dabe. Esparru horretan, ni engranajearen beste pieza bat naz, kontaktu hori irekita edukitzea ahalbidetzen dauena. Nire aldetik, tematuta nago Batzordeak arauak errespetatzen dauen sektorearen alde egiteko eta Europako profesionaleri, eta hoiaren artean Urdaibalkoei, arrantza egiten daben herrialdeei kalte egitea leporatzen deuten kanpainak hausteko. Guztiz kontrakoa da. Batzordeak egunero gogoratzea da gure asmoa. "

Egunerokotasunak etorkizunean pentsatzen dau arrantzaz ari garenean, eta horren jakitun dira zientzialariak eta arrantzaileak. AZTIk argi ikusten dau nondik igarotzen dan geure flotaren etorkizuna: "Euskal atunontzien etorkizuna atunaren eta bere ekosistemaren iraunkortasunaren aldeko apostuan oinarritzen da. AZTI, bere zientzialari eta teknologo talde handiagaz, funtsezko aliatua da prozesu honetan. Gaur egun, Atunontzien euskal flota osoa MSC ziurtapen-prozesuetan edo arrantza hobetzeko programetan edo FIPetan (ingelesezko siglak) murgilduta dago, azken hauek MSC eko-ziurtapen baterako atariko urratsa dira. Helburua da datozen urteetan euskal ontzidiaren produktu guztiak kalitate-zigilu bat eraman ahal izatea, kontsumitzaileari bermatzeko atuna arrantza jasangarri batetik datorrela, gizarte- eta ingurumen-berme handienekaz." Flotak badaki zientziak zer garrantzi daukon hobetzeko. Horrela aipatzen dabe Echebasterretik, "Jakin badakigu atunontzien lankidetzagaz egindako etengabeko azterlanak kontuan hartu behar dirala, horren baitan baitago geure jardueraren etorkizuna eta hurrengo belaunaldiena". UM

Iparagirre 18,
48300 Gernika-Lumo
94 625 20 88 / 638 70 28 98

ARRATZUKO UDALA

2021EAN AMAITUKO DAU OINEZKOENTZAKO KONEXIO-SAREA

Loiola eta Uarka lotzen daberen zatia egiteagaz, Arratzuko Udalak udalerriko auzo guztiak lotzen daberen oinezkoentzako konexio-sarea amaituko dau.

Amaierako proiektua esleituta dago 143.806,87 euroko aurrekontuagaz (BEZa barne), eta obra 2021. urtearen hasieran hasiko da Loiola-Gorozika zatiagaz, eta hemendik, baso-pista baten bidez, Uarkako bidegorriagaz lotuko da. Konexio honen luzera, guztira, 1100 m-koa da, eta etenak dagoz bideekiko hainbat bidegurutzetan; foru-errepidearekiko gurutzaguneak eta jabetza partikularretarako sarbideek lehenetasuna izango dabe oinezkoen bidearekiko. Zati horrek Arratzuko oinezkoen sarea osatzen dau, eta gaur egun Belendiz auzoa Gernika-Lumogaz lotzen dau Uarka eta Oleskotik. Era berean, Olesko-Barrutia loturaren bidez, Barrutira eta bertako hezkuntza-instalazioetara sar daiteke, baita Belendiz eta Gernika-Lumotik be. Sarea Santo Tomas Elizaren ingurura iristen da (Done Jakue bidea) eta Loiola auzoagaz lotzen dau, bertan udal-etxea dago. **UM**

FAMILIEN GUSTUKOA DAN HAURENTZAKO PARKEA

Gauegiz Arteagak haurrentzako parkea barrizta dau, herritarren adostasunagaz. Irizpide teknikoek gain, udalak auzotarren parte-hartzeari zabaldu eutsen erabakia.

Azaroan inauguratu zan instalazio barrian alde ludikoa lehenetsi da, jolasen eta haurren entretenimendurako aukeren aniztasuna eta materialen iraunkortasuna nabarmenduz. Herriarentzat hain garrantzitsua dan gune hau barrizteko, Udalak herritarren iritzia jaso gura izan eban. Horretarako, bi parke-proposamen aurkeztu eban webgunean, sare sozialetan, udaletxean eta kultur etxean, eta udako hilabeteetan bozkatzeko epea zabaldu eban. Botoa emon eben pertsonen, batez be gurasoek, erabiltzaileen ikuspegitik be ekarpen aberasgarriak egin ebezan. Boto-emoileen gehiengo handiak aukera misto bat proposatu eban, Udalak aintzat hartu eban iradokizun haueta proiektua bere proposamenetara egokitu eban.

Proiektuak segurtasun-araudi osoa betetzen dau, eta udalerriko teknikariak/aholkulariak gainbegiratu dau. Inbertsioa 47.591,12 €-koa izan da (BEZa barne), eta Bizkaiko Foru Aldundiak 24.660,24 €-ko diru-laguntza emon deutso. **UM**

GAUTEGIZ ARTEGAKO UDALA

URBIETAN EGUNERATZE PROZESUAREKIN JARRAITZEN DUGU

Udalak bi padel kantxa eraiki ditu, Hego Zelaia futbol zelaiaren soropil artifiziala berritu du eta frontoien estalkia zaharberritzen ari da.

Kirol instalazioak etengabe hobetzeko proiektuaren barruan, Udalak 568.224,28 euro inbertitu ditu ekitaldi honetan Urbietako kirol-arloan lehentasunezko hiru jarduera egiteko. Lehenengoak, zorua berdintzea eta Hego Zelai futbol zelaiako belar artifiziala berritzea izan ziren, eta guztira 343.480 euro ordaindu ziren. Beste alde batek, campusean kirol eskaintza handitu egin da padelean aritzeko bi pista eraikita. 20 metro luze eta hamar eta erdi zabal dira, eta 65.666,57 euroko kostua izan dute. Era berean, gaur egun pilotalekuen metalezko estalkia berritzen ari dira, ekipamenduak baldintza onenetan mantentzeko eta erabiltzaileen segurtasuna bermatzeko. Hori dela eta, teilatuaren azalera osoa eraberritzen ari gara, 1.701,86 metro karratukoa, Horretarako, 159.077,71 euroko aurrekontua erabili da.

Era berean, eremu horretan kirol-eskaintza handitu egin da padelean aritzeko bi pista eraikita. Padel pistek 20 metroko luzera eta hamar eta erdi zabalera dauzkate. Egokitze-lan horrek 65.666,57 euroko kostua izan du. Gainera, gaur egun, 1.701,86 metro karratuko azalera duen Urbietako frontoietako metalezko estalki osoa eraberritzen ari dira, 527,43 metro karratuko bisera bat eta 171,36 metroko luzera duen erretena. Denborak aurrera egin ahala, egokitzapena egitea komeni zaio, hondatutako xafla batzuk baititu nahiz eta egitura horren kontserbazio-egoera ona den. Erreforma horrek 159.077,71 euroko aurrekontua du. ■

IBARRANGELUKO UDALA

IBARRANGELUK IRISGARRI EGINGO DAU ELEXALDE INGURUA

Ibarrangeluko Udala "Elexalde auzoaren inguruan irisgarritasuna hobetzeko" obrak egiten ari da, udalerriko erdiguneko auzo horretan mugikortasuna bermatzeko eta sustatzeko funtsezko jarduketak barne.

Mugikortasun urriko pertsonak udaletxera edo San Andres elizara jo ahal izango dabe berrantolatutako oinezkoentzako gunetik, gunee zabalakaz eta irisgarritasun-beharrizanetara egokituta. Planaren barne: oinezkoen pasabide irisgarri bat, arrapaladun eskailerak, baldosa pododaktilak eta kanpoko argiteria hobetzea dagoz, baita baldosatua altxatu eta gaixorik egozan erkiak aldatzea be. Proiektuak 36.528,22 euroko aurrekontua dauko, eta Bizkaiko Foru Aldundiak 24.660,40 euroko diru-laguntza emon dau. Gainera, Iturriotzan, espaloiak bardindu dabez bi aldeetan, eta zubiaren aldean forjazko barandak jarri dabez, zabalera handitzeko eta gurpil-aulkiak igaro ahal izateko. Ibaetan be espaloia okupatzen eben arbolak moztu dabez, irisgarritasun araudia betetzeko. Era berean, herrian hondatutako hainbat gunee hobetzeko obra txikiak egin dira. **UM**

MENDATAK BERE KAMISETA TRADIZIONALA BANATU DAU BATASUN-MEZUA ZABALDUZ

Mendatako Mendi Martxa eta Maratoiaren ospakizuna hitzordu klasikoa da Urdaibain eta Bizkaian, 2000.urte-tik iraile danatan antolaketan murgiltzen diran herritar-
rrak elkartzen dabena. Aurton, Udalak ekitaldia gogoratu dau Mendata Ezagutuz kamiseta tradizionalaren edizioagaz.

Kirol ekitaldi honek, baita turistikoa be, ingurunearen paisaia edertasuna eta bertako biztanleen izaera abegitsua zabaltzen dauz, eta bere esparruan erreferente izatea lortu dau, bere kalidadeagatik. Edizio bakoitzean, parte hartzaileez gain, publikoak be kamiseta bat eros daike. Aurton, 2020an, ezin izan da ekitaldia ospatu, baina Udalak tradizioari eutsi deutso, eta "Elkarrekin egoterik ez badogu, behintzat elkartuak bai" leloa daukon kamiseta bat banatu dau herritar guztien artean eta normalean antolaketan parte hartzen daberen guztien artean. Esaldi horregaz, udalak batasunaren eta gertutasunaren aldeko mezua helarazi gura dau, eta krisi egoera honetan bizilagunegaz dauen inplikazioaren barri emon: Kamisetaren diseinuari dagokionez, kolore gutxiko tonu neutroak aukeratu dabez, "Mendata orain eta beti" logoa gehitu dabe eta Mendatako lehenengo mendi martxan erabilitako irudi bera erabili dabe. **UM**

MUNDAKA, GUZTIONTZAT IRISGARRI

Mundakako Udala aurrera doa irisgarritasun-plana gauzatzen, herritar guztien aukera-bardintasuna bermatzeko, mugikortasunari dagokionez. Adinekoak, desgaitasun iraunkorra daukeenak edo denbora laburreko mugikortasun-arazoak daukeenak dira onuradun nagusiak, eta, ikerketen arabera, biztanleriaren % 40ra iristen da. Oinezkoentzako espazioa irabazteko, bide-segurtasuna eta bizi-kalitatea hobetzeko, herriko kale eta espazio estrategikoetan jardun da. Erdiguneko Florentino Larrinaga kalean, Goiko Kaleko arteria nagusia eta Tala lotzen daberen kalean, oztopo arkitektonikoak kendu eta errepidearen eta espaloien arteko maila bardindu dira, uholde-arazoak saihesteko neurriak hartu dira eta zoruari material irristagaitza aplikatu jako. Udaletxean, atek zabaldu dabez gurgil-aulkiak igogailutik jendearen arretarako gunera sar daitezaren bermatzeko. Udal eskoletan %100ean irisgarria dan unisex komun bat prestatu **UM**

TOURDAIBAI

TOURDAIBAI, TURISMO JASANGARRIAREN EUROPAKO GUTUNAREN BIDEAN

TOURDAIBAI Urdaibaiko Turismo Jasangarriko Elkartek Turismo Jasangarriaren Europako Gutuna (CETS) ezarztearen alde egin dau, Busturialdea-Urdaibai eskualdearen potentzial turistikoa eta garapen ekonomikoa garatzeko metodo gisa. Zentzu honetan, alkartearen lana naturagune babestuagaz lankidetzan aritzea da, prozesu horretan parte hartu gura daben alkartutako turismo-enpresei bidea errazteko, laguntzeko eta koordinteko. Urdaibai Turismo Jasangarriaren Europako Gutunari atxikitzeko prozesua hasi zanean, bai babesguneak bai lurraldeko turismo-enpresek lankidetzan-, parte-hartze- eta egokitzapen-bide barri bati ekin deutse. Kudeaketa partekatuaren ahalegin hau geure eskualdeak bere ezaugarri eta kontserbazio-egoeratik daukon garapen-potentziala hobeto aprobetxatzeko aukera gisa hartzen da.

TOURDAIBAI, CETSko foro iraunkorreko kide da, hau da, administrazio publikoak eta sektore pribatua integratzen daben lantaldeko kide. Lantalde horren barruan, Gutunari integratzeko jarduerak eztabaidatu eta adosten dabenez. TOURDAIBAI foro honetan parte hartzen ari da, turismo-sektore pribatuaren ordezkari lez, enpresen kezkak jasoz, partaidetza-prozesuan orientatuz eta aholkatuz, eta fase bakoitzean ordezkatzen daben pertsonen informazioa emenez; hau guztia, Urdaibaiko turismo-enpresek etorkizuneko aukera horregaz bat egin ahal izatea helburua izanik, haien babesak emoten dauen konfiantzagaz eta segurtasunagaz. **UM**

Busturialdea-Urdaibai

#danonartean

LORTU BEHAR DOGU
INOR ATZEAN ITXI BARIK

URDAIBAI

© MAGAZINE

BANAKETA PUNTUAK

URDAIBAI MAGAZINEKO
BANAKETA PUNTUA
IZATEKO
INTERESATUTA
BAZAGOZ

Jarri gugaz
kontaktuan.
Bidali eiguzu zure
helbidea eta geure
aldizkaria
helaraziko deusugu
doan.

BIZITZA HOBETU
MUNDUAN
herri bakoitzean
inor atzean utzi barik

ATORRICALALANITA, ROSAL, OJIBAK | TOPROGAK
ITZAS-EREGOTZIMA, URDAIBAI | ERUZDI JUA, EA
ATAARRIANDAGA, ELANTZORI | MIKURO PLANAN, URDAIBAI

94 625 06 06

urdaibaimagazine@nuevaeuropa.com

Tourseko San Martin eleizaren arkupea, Morga

Morga

BIDEAK, HISTORIA ETA ONDO JATEA...

Morga, Urdaibaira sartzeko ate historikoetako bat, antzinako bideen bidekurutzeda, denporaren eta bidaiarien lekuko, Erdi Aroaren hasieratik. Bizkaiko Jaunak Gernikarako eta Bermeorako bidean egindako Donejakue Bidea eta Zin Bide Zaharra Morgako auzoak hartzen dabizen basoak zeharkatzen ebazan galtzadetatik igaroten ziran.

Morgako Andra Mari, Meakaur, Oñarte eta Gerekiz...landa-auzoen multzo idiliko bat osatzen dabe, eta antzinako distira gogorarazten dauen jauntxoan fisonomia gordetzen dabe. Morga toki ezin hobea da erlaxatzeko, ingurune natural lasaiatzeko, Done Jakue Bideko bidezidorretatik paseatzeko eta auzo guztiak lasai bisitatzeko.

Meakaurren, derrigorrezko bisita da Tourseko San Martin eleiza, X. mendean sortua eta 1580an berreregia, estilo errenazentistakoa eta habearte bakarrekoa. San Pedro eta San Pablaren eskulturekin landutako portada nabarmentzen da. Eraikin osoa inguratzen dauen arkupe handia zeharkatzea oso giro berezian sartzea da, une batez, beste sasoi batera joatea. Barrukaldean, erretaula nagusia, errenazentista, Tourseko San Martinen bitzako eszenekin apainduta dago.

Oso gertu, plazaren sarreran, Gurutze Santuaren kaperak bere silueta xumea altxatzen dau, xarma soilekoa, XVIII. mendean berreraikitako guruz-toki bat.

Oñarte baserri-auzoa da, harrigarria da bertako eraikinen erregularitasuna eta kontserbazio ona eta inguruko paisajea ondo integratutako moltso harmonikoa osatzen dabe eraikin hauek.

Morgako Andra Mari auzoak bere proposamenen altuera eta kalidadeagaitik ezaguna eta estimaua dan aisialdi gastronomikoko gune handia gordetzen dau, sukaldaritzan tradizionalen sustrai sendoak dituena. Andra Mari be, Morgako gainerakoa bezala, ibiltaldi atsegina egiteko gune aproposa da, bertako ondare arkitektonikoaz gozatuz.

Erremedioen Andre Mariaren ermita, 1755ean berreraikia eta Iturriza historialariak aipatzen dauen bezala: *"handitzean aurkitu ziran hildakoen hazurrengatik, antxinan parrokian izan zala uste da"*.

Gurutzeta Santuaren Kapera guruz-tokia, Morga

Morgako Baserria.

Zorrotza Nagusi jauregia, Andra Marin, Zorrozueta edo Zorrotze bezala be ezaguna, jauregi-laborantzako etxea da, XVII. mendekoa, oinplano angeluzuzenekoa, beheko solairua eta solairu nagusia baino ez dituena. Fatxadak Zorrozuatarren armarrria mantentzen dau. Etxe-jauregi hau Morgako antxinako distiraren adibide ona da, dorre eta jauregien orube izan zana. Isasi edo Guisasi jauregia kasu, obra batzuetan Bizkaiko jaunen bizileku gisa aipatzen dana, edota Morgaondokoa, Gerekiz, Olea, Oar edo Estartakoa, gehienak desagertuak.

Morga bandokideen lurraldea izan zan baita be, Txorierra eta kostaldearen arteko muga izateagatik. Bertan, gatazka odoltsu horreetako batzuk gertatu ziran lekuen oroimena kontserbatzen da.

Bertako errepide txikiak eta basoko bide lasaiak ibiltaldi ezin hobek dira Gerekiz auzoraino iristeko. Baserri sakabanatuak dagoz eta hauek Donejakue bidea zaintzen dabe Morgatik igarotzean. Gernikatik Bilbora iristen dan Bidearen zati hau antxinako zibilizazioen pasabidearen lekuko izan da; San Esteban ermitak harrizko fatxadan hiru hilarriren erreproduzioak daukoz, gaur egun erromatarren garai berantiarreko jatorrizkoen lekua hartzen dabenak, Bilboko Elizbarrutiko Museoan ikus daitekezenak.

Morga geure eskualdeak eskaintzen dauen aukera bikainetako bat da, Urdaibaiko barnealdeko udalerrri eta paisaiez gozatzeko, ondo komunikatua, esperientziak betetako egun lasaia igarotzeko plan ezin hobea. **UM**

Luis Mari ARCE ASENSIO

*Bilbao Bizkaia Museoak-eko aholkularia,
koordinazio museologikoaren arloa*

“JATORRIZKO EUSKAL
KULTURAREN BIHOTZA
GORDETZEN DAU
BUSTURIALDEAK”

Artxiboko funts historikoen azterketan eta kudeaketa teknikoan ibilbide trinkoa egin dau, bai eta kultura- eta museo-ondarearen balioa nabarmentzeko plangintza, interpretazioa eta komunikazioa egiten be, batez be Bizkaiko Lurralde Historikoan. Luis Mari Arce Asensio letratu maiuskulaz idatzitako kultureagazko konpromiso sendoa dau. Erakunde-proiektuen koordinazioan eta aholkularitzan esperientzia handia dauko, eta horrek berme guztia emoten deutso. Gaur egun, Bilbo Bizkaia Museoak-eri aholkularitza emoten deutso koordinazio museologikoaren arloan. Elkarrizketa honetan Urdaibai Magazinak kulturearen benetako balioak azaldu gura izan dauz, kultura izan baita kaltetua munduko osasun krisiak eraginez.

 ezagu
mendata

Orain eta beti

Kultura aisialdira mugatutako jardueren eta ekimenen multzoa izatetik urrundago. Kultura, mundua mugitzen dauen zeharkako gertaera da?

Kultura, ikuspegi antropologikotik, balore-sistema bat da, oinordetzan jasotakoa eta, aldi berean, etengabe eraldatzen ari dan bizimodua, ingurune sozial bat eta funtsezko kode bat emoten deuskuna, ezinbestekoa nortasun propioa dauen gizatalde bat osatzen daben gizabanako gisa moldatzeko. Ingurune horretan eta kode horregaz garatzen gara pertsona gisa, eta gure pentsatzeko, jokatzeko, eta geure burua zein besteak hautemateko modua eratzen dogu. Gogoan dot beti Aita Barandiaranek esandakoa, euskal kultura lora bategaz alderatzen dauen metafora eginez, planeta ekosistema batean bes-teekin bizi dana. Gizateria bere kultur aniztasunaren adierazgarri dan baso erraldoi bat dala pentseteak erakarten nau, eta, beraz, babestu eta sustau beharreko altxorra dala pentseteak. Ildo horretan, kultura-adierazpenen aniztasuna babesteko eta susteteko UNESCOren Konbentzioak (2005) kultura guztien duintasun bardi-na eta horiekiko errespetua autortzen dauz, gutxiengoetako personen kulturak barne. Konparazioa jarraituz eta Kultura arbola gisa ulertuta, hura elikatuko leuken esnea Kultura (arte eszenikoak, literatur, museoak, etab..) izango litzateke, hau da, ondare heredau baten bermea dan esparru sinboliko lez ulertuta, aberastasun pertsonal eta kolektiborako aukera emoten dauena eta sormenaren motorra dan jarduera biziko sektore dinamiko baten esparru sinboliko gisa. Lehenengo ezaugarri nagusia, babestu eta balorizatu beharreko kultura-egitatearen berezko esanahiagaz bat dator; besteak, sormena eta barrikuntza gizarte garaikideen aurrerapenaren bultzatzailetzat hartzen dituen paradigma barriaren erreferente gisa kokatzen dabe.

Eta jatorrizko arlo horrek aurrekaririk bako hazkundea izan dau, agian, eta berezko arau- eta jarduera-egoerak ditu. Aitatu-tako Konbentzioak dakarren akordio historikoa komunidade globalaren aintzatespena da, gaur egungo kultura-adierazpenak daben eginkizun nagusia aitortuz, sormen-ekonomiaren sorkuntza- eta ekoizpen-alderdietan eta kultura-ondasun eta -zerbitzuetarako sarbide- eta banaketa-alderdietan. Creative Europe izendapenak berak, Kultura ardatz dauen Europar Batasuneko Programak, haren garrantzia erakusten dau. Gure kasuan, datu bat aitazearren, 2019-22 Kulturaren

Kulturaren Euskal Planak kulturearen eta sormenaren euskal barruti bat sortzea aurreikusten dau.

Euskal Planak kulturearen eta sormenaren euskal barruti bat sortzea aurreikusten dau, kultura- eta sormen-industrietarako ingurune espezializau bat.

Ba al dago uri-kulturarik eta landa-kulturarik? Zein da bien arteko oinarri komuna?

Dikotomia horri heltzeko "Kultura" terminoa erabiltzeaz harago, uste dot modu batera edo bestera desbardintasunak antzeman ditzakegula uri-eremuari lotutako bizimoduaren eta landa-inguruneari lotutako bizimoduaren artean, esparru

bakotxari lotutako kulturea-adierazpen partikularregaz. Biak dira gure kulturearen berezko esferak; batean, beharbada, gehiago antzeman genezake nola biltzen diran berezko gisa hartzen diran kultura-alkarguneak etenbako jarioan; bestean, beharbada, kode sinboliko sakonetatik, tradizioetatik eta erabilera igarokorretatik jasotako esentzia, inguru naturalagaz lotura estua dauena. Eta hori guztia bien arteko atzeraelikadura-fluxu etenbakoan eta etenbako eraldaketan, bai banaka, bai esfera horiek osatzen dabezen gizarte-kolektiboen izenean. Bizkaiko Lurralde Historikoaren eskalak aukera emoten deusku bietan sakontzeko, bietatik modu partekatuan aberasteko. Garraio publikoan ordu erdiko ibilbidea eginez gero, Kandinskyko erakusketak batetik Santimamiñeko kobaren labar-pinturak ezagutzera edo bertso-larien erronka batera pasa gaitkez. Gaur egungo eraldaketa-prozesuak oztopoak uxatzera garamatza. Oztopo horreek, kasu askotan, izaera pertzeptibokoak dira. Gero eta neurri handiagoan, eta ez beti zailtasun barik, egituratzeko interkonexio mota hori gertatzen ari da, eta uste dot faktore nagusi gisa kontuan hartu beharko litukela osagarritasun funtzionala, biztanleria finkatzeko mekanismoak eta turismo arduratsuen sustapena.

Nazioarte mailan Aarhus Capital Europe 2017 edo Ruritage (Heritage for Rural Regeneration) bezalako proiektuen esperientzia ezagutzea merezi badau be, gure testuingurura hurbilduz, Ondarearen Europako Jardunaldiak bezalako urteroko ekimen bat, Bizkaiko Foru Aldundiak antolatutako programa, Bizkaian dauela bi hamarkadatik berresten ari dana, uste dot aukera emoten deuskula lurralde kohesionau bat ikusteko, kultura ondareari lotutako jardueren inguruan. Jarduera hauek oinarri komuneko energia eta gaitasunaren erakusgarri dira, eta bertan >>>

Ezagutu Gauegiz Arteaga pausoz pauso

traba esanguratsu barik lotzen dira hiritar-tasuna eta landatasuna.

Busturialdea bezalako lurralde txiki batean, bi kultura motak bereiz daitezke?

Nire ustez, kultura-eskaintza homogeneoa da Busturialdean, lurralde-unicidade funtzionalari jagokonez, herri bakotxaren tartearen desbardintasun logikoekin. Bere lurraldeak oraindik be gordeten dau baserriari eta gure arrantzale-tradizioari lotutako jatorrizko euskal kulturaren bihotza, adibidez, Gernikako arbolari lotutako nortasunaren eta berezitasunaren arloko esanahia... Nire ustez gune honek argudio nahikoak daukoz biztanleen kultura-arloko eskubideak asetzeko. Honen adibide, Euskal Herria Museoan, Arrantzaleen Museoan edo Santimamiñen (Gizateriaren Ondarea), hauek lurralde historiko osoko ikasleei zuzendutako hezkuntza-programazinoa dauke, Arrolagune..., Biosfera Erreserbaren eremu babestuari lotutako kultura-ondarea... Azterketa osoago batek ekoizpen-sorkuntzaren, eskaintzaren eta memoria biziaren inguruan dituen gaitasunak zehaztuko leukez.

Ikuspegi sinplista batetik, kultura ezagutzagaz, intelektualtasunagaz, eliteagaz eta gastuagaz lotzen da. Uste hori ibilbide historiko koherente baten emaitza da edo politika okerretatik dator?

Gizartearen bilakaerak berez ekarri dau kulturarako dogun eskubidea gure gain hartzea, eta, alde horretatik, esparru publikoa izan da, oraindik be, persona gisa eta kolektiboki aberasten gaituen ezagutza, prestakuntza eta kultur-gozameneko esperientziak emoten dituen sarearen bermatzaile nagusia.

Gizartearen kulturearen balioespemaila garapenaren adierazlea al da?

Batez be, bere sen onaren sendotasunaren erakusgarri. Kulturaren bere bilakae-raren zutabe bat onartzen dauen gizarte bat bere nortasuna bermatzen ari da, bere bizimodu bereziari lotutako unibertso simboliko bat, kohesio eta integrazio soziala, bere sistema ekonomikoaren indar eragilea, azken batean, bere biziraupena. Marvin Harris antropologo iparramerikarrari egozten jako hausnarketa hau: Gure egokitzapen biologikoa kultura da, ez anatomia.

18 URDAIBAI MAGAZINE

Euskaldunok kultura baloratzen dogu?

Uste dot pertsonaren berezko eskubide-tzat hartzen dogula. Talde mailan, adibidez, ez daigun ahaztu geure hizkuntza, euskara, garrantzi handiko elementu kultural bereizgarria dala, eta haren babesa eta indartzea, berez, ekimen bat dala guztiok parte hartzen dogun kulturaren esparruan, eta dimentsio apartekoa dala.

Zeintzuk dira kulturearen balorazio-maila ezagutzera emoten deuskuen adierazleak?

Kultura-jarduerak komunitatearentzat dauen eragin onuragarriari arreta jartzea ezinbestekoa iruditzen jat, tokikoa edo globala izan. Asmoa azterketa-perspektiba bat mantentzea litzateke, hizkuntz komun partekatua dauena, eta, nire ustez, hizkuntz komun hori balio publikoa sortzea izan behar dau beti. Ikuspegi horrek kultureari balio hirukotxa emoten jako: berezkoa, instrumentala eta instituzionala, eta hiruren batura orekatuan dago emaitza jasagarria lortzeko formula, komunikazio ulergarria eta arrakastatsua dauena, gizartearen balorazio positiboari begira.

Industria Kulturala Kultura industrialaren aurrean, kultura garapen ekonomikoa dinamizaten dauen faktorea izan daiteke, Guggenheim bezalako proiektu traktoreekaz?

Guggenheim Bilbao bezalako proiektuak aitzindarizat har daitezke lurralde-dinamizazioan, nazioarte eta tokiko izaera mistoko formulazio kultural batetik abiatuta. Une eta egoera jakin bati egokitutako bere erantzun barritzailea azpimarratuko nuke, eta uste dot zentzu horretan egin genezakeela kultura pizgarri gisa erreproduzitzeko hausnarketa, baina oraingo honetan, ziurrenik, gako barriak kontuan hartuta. Ildo horretan, eta UNESCOk emondako datuen arabera, kulturea- eta sormen-industriak munduko hazkunde-rik azkarrena daukeen sektoreen artean dagoz, eta, horrela, funtsezko faktore bihurtu dira hazkunde ekonomiko inklusiborako, desbardintasunak murrizteko eta Garapen Jasangarrirako 2030 Agendan ezarritako helburuak betetzeko.

Kulturak, sektore ekonomiko lez, inplikatzen publiko handiagoa eskatzen dau beste esparru batzuetan baino?

Finantziario publikoak eragin erabakigarria dauko kultur sistema osoan; izan be, hari bizia emoteko, kultur eskaintza aberatsa ziurtatu behar da, gizarte osoaren gozamenerako, sorkuntza eta ekoizpena bultzatu behar da, eta oinordetzan jasotako ondarea zaindu behar da, sorkuntza garaikiderako berrerabiltzea erraztuz; sektore pribatuak, barriz, presentzia handiagoa dauko sorkuntzan eta ekoizpenean, bai eta publikoa danaren osagarri gisa be, jaialdiak bezalako jardueretan.

Kultura- eta sormen-industriak munduko hazkunderik azkarrena daukeen sektoreen artean dagoz,

Kulturari laguntza publiko handiagoa emoteak irudi hobea emongo al lioke administrazioari herritarren aurrean?

Nire ikuspuntutik, erakundeak kultureari emoten deutesozan babesa aurretik aiatu dodan balio-sorkuntzaren ildotik ulertzen da, eta haren maila zuzenean proportzionala da komunitateak lortutako onurekiko, izaera sozialekoa, ekonomikoa eta, azken batean, lurralde-garapenekoa, eta horrek maila anitzeko babesa lortzea dakar beragaz.

Kultur sektorea koronabirusaren krisiaren tirakadari eusten ari dala uste dozu? Zelan egingo dau aurrera kultur jarduerara?

Kulturak geure bizitzaren funtsezko arlo gisa duen funtzioa inoiz baino nabarmenago geratu da agerian, eta, gainera, ikusi ahal izan dogu berebiziko garrantzia daukola bizi doguzen egoeren aurrean, egoera larria baita. Konplikaziok badaukoz be, baina teknologia barriak sektorean egiturazko txertatzeak formatu (digital) eta negozio-eredu barriekaz, sektorearteko lankidetzeta eta lankidetzeta publiko-pribatua indartzeak finantzake-

ta lortzeko (KSl-en sostengu ekonomikoa bereziki barne hartzen dauena) eta tokiko komunitateekiko lotura elkarregaz sortzera eta sakontzera bideratutako funtzionaltasunak daukon ikuspegi batek (batez be osasunari, hezkuntza arloa eta hurbileko turismoari dagokienez), nire ustez, neurtzeko zaila dan hau gertatu aurreko eta hau pasa ondoren artekoa markatuko dauz. Testuinguru barriak bat egiten dau gaur egungo fenomenoekaz, hala nola trantsizio digitalagaz, globalizazioagaz, gizarte-aniztasun gero eta handiagoagaz eta lan-inguruneen eraldaketagaz. Horregatik, aurretik aipatutakoa Europar Batasuneko Kontseiluaren 2019-22 aldirako Kulturaren arloko Lan Planaren lehentasunen moduko alderdiei gehituko jake. Plan horretan aipatzen da kultura-ondarearen iraunkortasuna sustatzea, kulturak kohesioa eta ongizatea bultzatzeko baldintzak jartzea, artistei eta sormen eta kulturako profesionali laguntzeko esparrua indartzea, genero-bardintasuna behar bezala integratzea, eta baita Nazioarteko kultura-harremanak, hori guztia

Kulturan bere bilakaeraren zutabe bat onartzen dauen gizarte bat bere nortasuna bermatzen ari da

digitalizazioaren eta estatistiken >>> zeharkakotasuna indartuz. Azken batean, badirudi kultur jarduerarako etorkizun bari bat marrazten dala, non, zalantza barik, digitalizazioa, sormena, nazioartekotzea eta jasangarritasuna eskutik joango diren. Beti be, kultura gizartearen aurrerabidean eta ongizatean laguntzen dauen funtsezko faktore lez ikusarazteko planteamendu argi eta nabarmenagoa eginez.

Kultura zeharkako balioa da GJHetan; ikuspegi global horrek herritarren kontzientzia indibidualean eragina izango al dau?

Geure esku dago zeharkakotasun hori erraztuko dabenek tresnak eta esparruak bultzatzea, are gehiago, kultura gure gizartearen garapen jasangarriaren eta aurrerapen arduratsuen erdigunean koka dezaten. Kulturaren Agenda 21ekin bat egitea aparteko aukera da ildo horretan, eta herritarren banakako kontzientziak erraztuko luke. Kulturak (esanguratsua, balio publikokoa eta jasangarria) sakonki busti **UMI** zian lagundu lezake, zirimiria bezala.

Euskal Dantzak Foruko San Kristobalen.

Ba al dakizu zelan bizi ginen Urdaibain duela 2300 urte?
Zatoz **ARROLAGUNE**ra!

ORDUTEGIA
10:00etatik 14:00etara

Bisita egunak
■ Zabaliak

Loiola Auzoa, 4 48383 Arratzu (Bizkaia)
arrolagune@visiturdaibai.com | 634 24 37 62

www.visiturdaibai.com/arrolagune-centro-de-interpretacion

ARRATZU ELKARTEGIA Langunea
Zure negozioerako espazio baten bila?

Bere proiektu enpresariala elkartegian ezartzeko interesatuak hemen kontaktatu:
azpiegiturak@bizkaia.eus | 946 073 700

Bizkaia

ZINEA

ezohiko Gabonetan

PEDRO DURANA

Zine Klub Gernikaren komunikazio arduraduna

Gabonak iritsi dira, eta mundu guztiak galdetzen deutso bere buruari zenbateraino hurbildu al izango diran jai horreek, senide, lagun eta ezagunekaz ospakizunetan egiten diran ohiko topaketetara, giro desbardineta. Izan be, gure gainean dago *"Damoklesen ezpata"*, kolektiboaren osasunaren, baita bizitzaren, aurkako ondorio saihestuezinekoren ganekoa. Gitxi batzuek, garai honetan, Gabonen jatorriari edo sentiduari buruzko hausnarketa egiten dabe, ni beti harritu nauen zer bait, Jainko bat oro maitetasunagaitik gorpuztu zala pentsetea, ume behartsu batengan, gizateria miseria moraletik salbeteko, gure mundu honetan. Alkartasunik eza eta bakotzak bere burua salbetea edo *"sálvese quien pueda"* hori bere kasa ibiltzen diran munduan, agian aukera gehiegi uzten ez deuskun sistema ekonomiko bati esker. Baina gai hori ez da nire artikulua- ren xedea. Ni bereziki markau nauen garai honeetako zinera hurbiltzea da nire helburua, eta halanbeharrez, nostalgiagaitik ez ezik, giza balio eta balio zinematografiko intrintsekoengaitik be erabiltzen dodan zine horretara, hain zuzen be.

Gabonetako Klasikoen klasikotik hasiko nintzateke: *"¡Qué bello es vivir!"*, Frank Caprak zuzendua 1946an. James Stewartek, George Baileyren paperean, bere inguruko pertsonen bizitza bere existentzia barik nolakoa izango litzateken ikusiko dau, bere hegoak lortu nahi dituen aingeru orojakile baten laguntzeagaz. Ontasunari egindako kantu eder hau ezinbesteko maisulan bihurtu da egun hauetarako. Honen arrakasta ikusita, urte bete beranduago, George Seatonek *"De ilusión también se vive"* zuzendu eban, non Santa Claus bere nortasunari buruzko arazo bat baino gehiago sorten dauen prota-

gonista da. Zinta honek, bere garaian, ikuspegi kritiko handia eban, baina gaur egun zale askorentzat ezezaguna da. Errepaso kronologiko hau jarraituz, Charles Dickensen 1951ko bersinoan oinarritutako *"Cuento de Navidad"* aitatu behar dot, non, beste behin, Scrooge gizon uzugarri zeken eta eskrupulurik bako bat dan. Gabonak ez dauz gogoko, gorrotatzen dauz, eta bere enplegatua dan Bob Cratchir esklabo egiten dau. Gau batean, mamu baten bisita izango dau, eta uzutu egingo dau, bera bezalako pertsonak nola amaitzen daben erakutsiko baitetuso, bere berrerospena bilatzeko. Beste klasiko handietako bat da, eta uste dot egin diran bersino ugarien artean onena dala, teleñoena eta Robert Zemeckisen Jim Carrey protagonista dauen bersinorik ikusgarriena barne.

Gabonei buruz genero guztiak jorratzen dituen filmak egin dira, baita bildurra be, batzuetan orijinaltasuna bilatuz eta beste batzuetan ikusleak ustekabeen harrapeteagaitik. Halan be, komedia, eta batez be erromantikoa, Gabonak inguratzen dituen "asmo onen" ustezko espilua, da gehien erabiltzen dan generoa, eta nola ez, amaiera zoriontsuagaz. Honen adibide bat, beste klasiko handi bat izan leiteke: Michael Curtiz zuzendariaren *"Navidades blancas"*, oso emonkorra izan dan zuzendaria eta batzuetan bikaina, 1942an *"Casablanca"* sinatu zuena eta Bing Crosby eta Danny Kayeren korapiloekin ondo moldatzen zana, Rosemary Clooneyk eta Vera Ellenek lagunduta, non amaiera antologiko batean Bing Crosbyk Irving Berlinen *"White Christmas"* abesti ospetsua interpretatzen dauen. Oso bestelako zeinuagaz, Billy Wilderrek 1961ean *"El apartamento"* zuzendu eban, zinemaren historiako film handienetako bat, bakartade eta maitetasun istorio bat konteten dauena, neurri batean eta ez kasualidadez, gabonilaren 25ean garatzen dana eta Jack Lemmon eta Shirley Maclaine aktoreen interpretazio ahaztuezinekoak dituen. Film hau guztiz gomendagarria da.

Urtebete beranduago, 1961ean, Luis García Berlangak *"Plácido"* filmeten dau, umorezko komedia kostunbristan oinarrituta, Gabonekin zerikusia daben egoeren kritika sarkastiko eta subertsiboa egiten dauena, bigarren mailako aktoreen talde batekin, guztiak bikainak bere zereginean. Ezin dot ahaztu Rafael Azconaren artea bereziki nabarmentzen dauen gidoia, kritika sozialari hain lotua. Eta Gabon sasoiari buruz ari garenean, nork ez dau gogoratzen, egun hauetan telebistaren programazioan ezin dalako falta *"La gran familia"* filma, 1962koa. Guztiz positiboa dan pelikula, Pepe Isbert errepikaezinagaz.

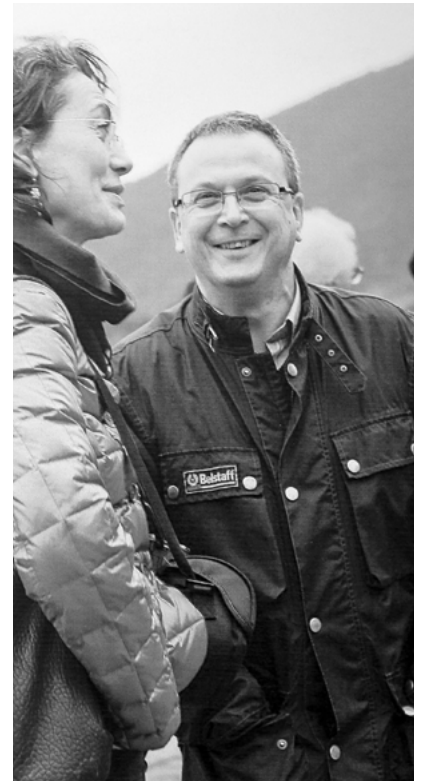
Eta, film barriagoei erreferentzia egitearren, nork ez dau gogoratzen Tim Burtonen *"Eduardo Manostijeras"* (1990) ipuina, kritikak eta publikoak gurtua, benetan ahaztuezinekoa. Zuzendari berak Gabon giroan errepikauko eban, oraingoan helduentzako animazio mota bategaz *"Pesadilla antes de Navidad"* (1993) filmagaz. Ipuin honetan hainbat genero aitatzen dira, fantastikoa, musikala, erromantikoa, baita uzua be, eta Gabonak ikuspegi ezbardin eta ausartetatik berrikusten dira.

2006an, Nancy Meyersek *"The holiday"* egin eban, komedia atsegina eta apur bat edulkorra, eta aitatzen dot irribarre batekin gogoratzen dodalako eta egokia iruditzen jatalako data honeetan gehiegi eskatu barik ikusteko. Azkenik, erakusketa hau amaitu gura dot, ezinbestean luzea gertatu jatana, *"La Navidad mágica de los Jangle"* aurtengo filma gomendatuz, Netflixek ekoitzia eta klasiko bat izeteko bokazioa dauena, giroen oportunitasmoa, musika, gidoia, helduei be zuzendua eta argazkia nabarmentzen dan errealizazio batekin, bisualki oso erakargarria. Beste barik, Gabon zoriontsuak opa deusuedaz, menu zinematografiko bikainagaz. ■

Mikel Unzueta,

ONDARE HISTORIKOA BAINO GEHIAGO

Ondarea (legatua) da beste batzuei utzi edo transmititzen jaken guztia, eta horretaz asko zekien Mikel Unzuetak, lanbidez eta bokazioz arkeologoa zanak, inork ez bezala jakin eban historiak utzitako ondarea aurkitu, ikertu, aztertu, kontserbatu eta zabaltzearen garrantzia. Zorionez, elkarregaz lan egin dogu proiektu ilusionagarri askotan Bizkaian zehar eta, bereziki, Busturialdean. Mikelek erantsi egin euskun lan zorrotz eta kalitatezkoaren aldeko apostua. Gehiago ezagutzeko gogoia bera-gaz batera bizi izan dogu. Geure ondarea oso ondo ezagutzen eban Mikelek, eta bat-batean utzi ginduan, agur esateko denbora besterik ez gendun izan. Baina haren ondarea gu guztiongan geratu da, bere lanetan, elkarrizketa luzeetan, barre-algara eta estutasun-uneetan, beste batzuek utzi euskuezanari eusteko ardua berezian, elkarrekiko errespetuan, irribarrean eta gure oroimenean beti gordeko doguzan hamai-ka pasadizotan. Urdaibai Magazinetik Mikelek gure bizitza pertsonal eta profesionalean suposatu eban guztia gogoratzen dogu, horregatik omenaldi txiki bat egin gura deusagu esker on gisa. Hemen ixten deusuegu Mikel Unzuetak gure baserrien jatorria ezagutzeko idatzitako artikuluetako bat.

Mikel Unzueta eta Miren Garay *Urdaibai Magazine*ko zuzendaria, Bizkaiko Foru Aldundiaren ikerketa arkeologikoaren proiektua izan zan Tourseko San Martin barriro ireki zaneke argazkia.

BASERRI GOTIKOA: *euskal etxe tradizionalaren jatorria*

Omako baserri-gunea, Kortezubi

*Baserria euskal
gizartearen
epizentroan eta
bere zimendu
nagusian
bihurtu zan.*

XV. mendearen amaieran, Erdi Aro berantiarrean gertatu ziran aldaketa ekonomiko, demografiko eta sozialen ondorioz, botere-egitura barriak sortu ziran. Hoiien artean, hiribilduetan batzen zan tokiko burgesia, aberastasun handikoa, eta nekazari talde dirudun barri bat hazten ikusiko doguz.

Arrazoi nagusia Erdi Aroko botere egituren erorketa politikoaren ondoren lortutako bakea da, bandokideen senide nagusiek gain hartu ebeena. Gerlarien lidergoaren murrizketa horrek besteen jabetzei egindako erasoak eta lapurretak gutxitzea ekarri eban. Horren ondorioz, Bizkaiko gizarteak bere etorkizunerako konfiantza irabazi eban eta hazkunde demografikoa bezalako faktoreetan oinarrituta, nekazaritzako eta abeltzaintzako ustiapenean oinarritutako ekoizpen-baliabide tradizionalak berreraikitze prozesuari ekin eutson. Baserria, bere garrantzi ekonomikoagatik eta bere ezarpen zabalagatik, euskal gizartearen epizentroan eta bere zimendu nagusian bihurtu zan.

Egoera barri horren ondorioz paisaian asentamentu modu barri bat sortuko da: Euskal baserria edo etxe tradizionala, euskal nortasun kulturalaren esentziak daukozenak. Eraikuntza-sistema barri hau eraikin masibo, itxi, sendo eta handi batean oinarritzen da. Mota horretako eraikuntzak auzoetan egingo dira, plaza edo kale baten inguruan antolatzeke interes handi barik, auzokideekiko bakardade edo independentziarekiko gustu argiagaz.

Baserriz zaharretako kokalekuak auke ratzea ez da lehen okupatu bako lurren gaineko "ex novo" fundazio baten ondorioa. Baserriz zaharrenean azpian egin diran indusketa arkeologiko urrien bidez egiaztatzen ari garena da leku hoietan jada egon zirala egurrezko habeen eta landare-estalkien bidez eraikitako etxolak, Erdi Aroko kronologiakoak hoiek be. Eraikin hauen forma, Europa Garaiko Erdi Aroko ereduetatik ez ezik, bere eraikuntza ezauzgarriagatik, Bizkaian oso lehenagotik dokumentatutako erromatar aurreko eta

erromatarren ereduetatik be badatoz. K.a-eko II.mendetik K.o-ko I.mendera Berreagako kastroan (Mungia).

Baserriz hoiien kokapen geografikoak berak, mendi-hegal erdietan, adierazten deusku eremu hoiien okupazioa erromatarren garaitik datorrela, K.o-ko II. eta III. mendeetatik gutxi gorabehera. Metropoliar kastroetan bizi zan populazio indigenaren eukan politika ekonomikoaren ondorioz. Beraz, mendi-hegalaren erdian edo mendi-gainetan dagoen egungo baserriz erromatarren populazio indigenaren bilakaeraren emaitza izan leiteke, Bigarren Burdin Arotik gaur arte: lehenengo, etxolaz osatutako etxaldeetan oinarritzen zan, eta etxola hoietan nekazaritza eta abeltzaintzako funtzioak eta bizitzeko guneak hainbat gelatan banatzen ziran, oholhesi edo hesi batez hesituta; bigarren une batean, XV. mendearen amaieratik aurrera, "Kare eta harritzko" eraikinak egiten hasi ziran, hauek funtzio guztiak batuz euskal herri-etxearen silueta tradizionala osatzen ebeen.

Urdaibai inguruko baserriz gotiko zaharrenek, Oma haranean dagozenek adibidez, Bizkaiko baserrizaren berezko ezaugarriak daukez: hiru hormartezko oinplanoa eta bao zorrotzak ate eta leihoetan.

Baserriz bizirik dago, eta 500 urteko bidaia baten ondoren iritsi da gugana. Bidaia horretan, ekarpen eraikitzaile barriez hornitu da, behar barriak konpontzeko asmoz. Gaur egun, baserrizak be nortasun-ezaugarriak galdu dauz kultur tradizionalaren gune gisa, eta, kasurik onenean, bigarren bizileku bihurtu da. Eraikinari eusteko beharrezkoa dan eraldaketa hau errespetuz egin behar da; ez bakarrik eraikinari, gure historiaren zutabeetako bat baita, baizik eta gaur egun anonimoak diran eta beren hormen artean bizi, lan egin, amets egin eta hil ziran hainbat izakiren bizitzaren erdigunea izan zanagazko sentiberatasunez.

MUP

Errekak bananduak, historiak lotuak

Kaleak, zubiak, hondartza txikia eta kaia dira Eako herrigune bixiaren xarma nagusiak. Herrigune txiki horretan, itsasadarrak banandutako eta, aldi berean, zubi zaharrak alkartutako bi eleiza dagoz, ehun metro baino gitxiagoan. Zergaitia ulerteko, beharrezkoa da udalerraren historia ezagutzea, sortu baino lehenagotik, lurraldea Ereño eta Natxitua eleizateena zanean.

San Juan Bateatzailearen eleiza barrutik, Ea

Ean, "San Juan" eta "Jesusekoak" diren bizilagunak bizi dira. Ia ez dago 100 metroko distantziarik Donibane plazan dagoan San Juan Bateatzailearen parrokiaren eta Jesus kalearen atzean dagoan, errekaren beste aldean, Jesusen Mariaren parrokiaren artean. Parrokiako kide izetearen sentimentua ia familiako "herentzia" bat da, non bizi dan alde batera itxita. Hainbestearinokoa da, non herri-akordio bat hartu zan mezak txandatzeko, domeka batean Meza Nagusia ospatzen dan parrokia batean, eta hurrengoan, bestean. Nolanahi be, familiaren tradizioa da nagusi; izan be, familia bat parrokia batekoa izan bada, belaunaldiak igaro arren, bizilekua beste parrokiaren jurisdikzinora aldatu arren, familiaren tradizioari eusten jako.

"Betidanik horrela izan da, ezer idatzita ez dagoan arren, familia bakoitza Eleiza batekoa da, eta hori legea balitz bezala errespetaten da. Urte batzuk lehenago be, eleiztarren arteko desbardintze eta eztabaida elementu bat izan zan. Oraindik gogoratzen da Eako emakume batek herriko neska bat kontratatu ebala bere baserrian laguntzeko, eta kaleratu egin ebala Eleiza bardinarekiko debozinoa ez izateagatik", kontatzen deuskue Eako bizilagunek.

HISTORIA

Gaur egun Bedarona eta Natxitua auzoak diranak, garai batean Gernika eta Lekeitio lotzen zituen bidean egozan herri independenteak izan ziran. Bedarona lehenik Ereñotik desanexionatu zan, eta Natxituak gauza bera egin eban Ibarrangelugaz. Bi landa-guneak, kokapen estrategikoa izeteaz gain, demografia eta ekonomia onak ebezan. Jarduera nagusia nekazaritza zan, nahiz eta arrantzan aritzen zan gutxiengo bat be baegoan. Gernikako Batzar Nagusietan ez eukien ahotsik ezta boturik, baina bakotzak bere parrokia eban. San Juan bateatzailea Natxituako Santa Mariaren menpe egoan, eta Lekeitioko Arteaga eta Zubietako oinetxeen jaubeei zerbitzatzen eutsen abade batek egiten ebazan eleizkizunak. Bestalde, Ea auzoko Jesusen Mariaren parrokia Ereñoko San Migelen menpe egoan eta parrokia hori zerbitzatzen eban abadeak Zubietako oinetxea zaintzen eban, erregeren nagusi merzenarioak, eta berari egokon hamarrenak kobretea be. XVII. mendean, Ereñoko Ea auzotik Bedaronara eskualdatu zan jurisdikzioa.

Arrantzak bultzatu ebazan Bedaronako eta Natxituako arrantzaleak Ea auzoan aldi baterako kokalekuak sortzera, "La Puebla de Ea" deitutakoak. Bere gorakadak eta indarrak, eta baita Bedarona eta Natxituaren arteko haserreak be, bi nukleoak Ea izeneko udalerrri barri batean fusionatuak izetea eragin eban. Bertan kokatu zan 1884tik hiriburutza eta Natxitua eta Bedarona, nekazal auzo izetera pasa ziran. Hori dala eta, Eak, bere erdigunean, bi eleiza nagusi daukoz, bakoitza errekarren hegal batean eta Zubi Zaharrak barrik banatzen dauz.

SAN JUAN BATEATZAILEAREN ELEIZA

Eleiza "erromanista" da, 1550 inguruan eregia, baina gerora estilo barroko bihurtuta. Bi sarrera ditu, sakristiagaz partekatzen dauen arkupe txiki bat, eta kanpoalde luze dago, hormen behekaldea izan ezik, non silarrikkako fatxada ikus daiteken. Altara Nagusiko erretaula be "erromanista" da. 1896an, alboko kapilla bat eregiteko baimena eskatu zan, non Jesus eta Mariaren Bihotzei eskeinutako altara barri bat jarri zan. Parrokiako familia batek bere burua eskaini eban obrak ordaintzeko, eta aurrekontua 4.125 pezetakoa zan. XX. mendean hasieran, eleiza barrizatu zan, eta handitzeagaz batera, gaur egun dauen itxura hartu eban..

JESUSEN ANDRA MARI ELEIZA

Errenazentista bezala be eregia izan zan, baina, beranduago, barroko estiloan berregi zan, nagusi dana. Eraikina harlangaitzeko hormekin egin zan, eta baotan eta sarreran baino ez zan harlandua erabili. Eleizpean, arku errenazentistaren azpian, sarrera bat dago. Barroko estiloko Aldare Nagusiaren Erretaula nabarmetzen da barruan. 1725ean alboko kapera eregi zan, egilea Frai Marcos de Santa Teresa izan zan eta lana Mexikotik bidalitako diruagaz finantziatu zan, Zacatecasko Kristoren irudiagaz batera, berriki gurutzadurara eroan dana. Urregintza oneko sagraioa be Mexikotik etorritakoa da, 1690ekoa izan daitekena. **UM**

Jesusen Andra Maria Eleizako aldea, Ea

*Ezer idatzita ez dagoan arren,
familia bakotxa Eleiza
batekoa da, eta hori legea balitz
bezala errespetaten da.*

Neguan,

GABONETAN AZA GURE MENU TRADIZIONALAREN PARTE DA

"Galdara bete, aza egosi" Resurrección María de Azkuek Aramaion (Ara-ba) jaso eban Gabonetako kantu bateko estrofa baten zatia da. Gabon gaueko afariko menuaren kontakizun alaia da, eta aza da protagonista. Sasoiko barazki honek izaera eta xaflakortasuna transmititzen dauz, beharbada *glamour* falta, eta elikadura-balio handia eta geure osasunerako onura ugari daukoz.

Azaren kontsumoa, Erdi Aroan sendotu zan, baina jada ospe handia eukan egip-toarren artean (K. a. 2500), greziarrek eta erromatarrek, mozkorraldi baten ondoren edota digestio on bat eukiteko onuragarritzat jotzen ebeen. Gure artean XVIII. mendean hasi zan landatzen, nekazarien berezko elikagaitzat hartuz, klase sozial nabar-menentzako *glamour* bakoa. Gaur egun, azak bere ospea berreskuratu dau, osasunerako daukozen onura handiei esker, bere balio nutritibo eta gastronomikoari esker, eta sasoiko tokiko produktuarekiko kontzientziarioari esker.

Aza egosia, tradizionalki, neguko plater bat da, indabak edo garbantzuen osagarri, eta olio eta berakatzagaz, okela eta koipe barik, bijiliako plater propio bat da. Garai batean, Bizkaian eta Gipuzkoan, Gabon gaueko afarietan ohikoa zan aza, orio-aza, olio eta berakatzagaz egindako plater eder bat. Afaltzeko be ohikoa zan azalorea eta Nafarroan kardua. Azagaz batera arrain on bat jaten zan, normalean bisigua, lebatza edo makailaoa, eta ezin falta intxaursaltsa eta sagar eda madari konpota.

Brasikazeoen familia zabalean, 3500 barietate baino gehiago dagoz, ohikoak diren batzuk bereiz geinkez, hala nola, azak, azaburuak, bruselazak, aza gorriak eta romaneskua. Loreak direnen artean brokolia edo azalorea izango geunke.

Aza euskal gastronomia tradizionalaren parte da, batez be Gabonetan, erraz eta merke lortzen baita. Udan hasten da aza landatzen, baina neguan jaten da batez be, irailetik martxora bitarteko sasoiko barazkiak baitira. Aza ondo aukeratzeko, komeni da ikustea gogorra, kizkorra eta pisukoa dala.

ERREZETA

Orio-Aza

OSAGAIAK

4 pertsonarentzat

- Aza 1Kg.
- 3 berakatz-atal
- Baso erdi oliba-olio
- Gatza

Txikitu aza julianan, garbitu ondo, ura atera eta egosi ur irakinetan. Eragin noizean behin egurrezko koilareagaz. Gaineratu olio pixka bat egosketa erdian. Egosi ondo. Jarri orioa zartaginean. Prejitzuten jarri berakatz txikituak, ez oso prejittuak. Ura kendu azari, bota berakatz-errefritua eta eragin.

Bazenekien...?

- Erromatarren bizitza "ogia, aza eta sakrifizioa" bezala deskribatzen zala esaten zan, gerra, landa eta jaiei buruzkoa.
- Greziarrek uste eben aza jateak edo azaorrien zukua edateak amaren esnearen ekoizpena areagotzen ebela.
- Euskadin, tradizioz, kazola espezifiko bat egon da aza egosteko: *azalapikoa*.
- Gomendagarria da aza tapau barik egostea, flatulentziak eragiten dabezen glukosido sulfuruak kentzeko, eta egurrezko-koilaragaz eragin. Egosketaren usain txarra kentzeko, batzuek ozpinetan bustitako ogi zati bat gehitzea gomendatzen dabe.
- Azaren kanpoko orriakak, janaria prestatzeko balio ez ebeenak, normalean emoten litzazkiezan oiloei edo txarriei. Halan be, gaur egun azaorriak ez baztertzea gomendatzen da, salda egiteko baliotsuak diralako.

Aza mota ezberdinak dagoz: auntz-aza, azallor, azazuri edota azakiskur. Beste gauza bat da azaburua, buru bat osatzen daben azorri sendo eta ondo trikontutakoak.

OSASUNGARRIA BEZAIN ESKURAGARRIA

Azari buruz esan daikegu plater biribila dala, eta gozoa eta merkea izateaz gain, osasungarria be bada: ur asko dauko, karbohidratoak, zuntz asko eta kolesterolik ez; A, C eta B taldeko probitamina-iturria da, azido folikoa, magnesioa, burdina, kloroa eta iodoa; zuntzak ahalmen asetzalea emoten deutso eta hesteetako mugimendurako onuragarria da. Ona da hazur eta haginatarako; likidoak eta hipertentsioa atxikitzen laguntzen dauen potasioa emoten dau; antioxidatzaileetan aberatsa da, ezaugarri diuretikoak daukoz eta potasioa mantentzen laguntzen dau.

Alde negatiboa be badauko, askotan flatulentziak sortzen dauz, sufre- eta zelulosa-konposatuen ondorioz. Konposatu hoiek, bestalde, antioxidatzaile bikainak dira gaixotasunak prebenitzeko. Baina, ordainetan, egostean usain berezi eta desatsegina botatzearen erantzuleak be badira. Hau dala eta, esaerak horrela dino: mahaiaren hiru etsaiak dira "tabakoaren kea, haur baten negarra eta aza usaina egosten".

Halan be, zaporean eta gure osasunarentzat dituen onurak irabazten dabe. Eguberrietako zurrunbiloaren ondoren, berezikiro kontuan hartu behar dogu, aza baita barazkirik egokiena gehiegikeria gastronomikoen ondorengo egunetarako. **UM**

GAZTAINONDOAREN DESAGERPENA URDAIBAIN

Garai batean, gaztainondoa Urdaibaiko basoetako protagonistetako bat zan. Gure mendietara oso ondo egokitzen zan klima epeleko arbola. Mendiak 500 metroko garaierara arte gaztainondo eta haritz bez beteta egozen. Garaiera horren gainetik pagoak eta urkiak ageri ziran. Baina XIX. mendean "gaztainondoaren tinta" izeneko gaixotasunak Urdaibaiko eta Kantauri ekialdeko erlantz osoko ia gaztainondo guztiak amaitu eban.

Gaztainondoa, *Castanea sativa*, paisaia garrantzi handia daukon hostozabala da, eta oso preziatua balio sozio-ekonomikoagatik. Fruitua, egurra eta itzala emoten dauz, bizi dan lurraren baldintzak izugarri aberastu eta hobetzeaz gain. Garaiko dokumentazioak dinoanez, XVIII., XIX. eta XX. mendeetan Urdaibaiko baso-paisaia aberastasun handikoa zan, eta askotariko espezieak eukazan: haritzak, gaztainondoak, pagoak, arteak, gurbitzak, lizarrak eta haltzak, besteak beste, baina haritzak eta gaztainondoak zirqn nagusi, batez be barrualdean. Mendatak Bizkaiko harizti handiena eukan, eta Gerekizen (Morga), Ajangizen, Muxikan edo Ereñon gaztainondo asko egozan.

ZER GERTATU ZAN

GAZTAINONDOAK DESAGERTZEKO?

Urdaibaiko basoek eta mendiek itxura aldatu eben gaztainondoei eragin eutsen gaixotasun hilgarri batengatik: *Phytophthora cinnamomi*, "gaztainondoaren tinta" bezala ezagutzen dana. Arbola usteltzen dauen onddo batek sortutako gaixotasun honek milaka gaztainondo hil dauz Iberiar Penintsula osoan. Sustraietan uzten dauen tonu baltzituagatik ezagutzen da. Gaixota-

sun XIX. mendearen hasieran sartu zan, eta suntsitzailea izan zan. Izan be, europar gaztainondoak ez dauko gaixotasunarekiko erresistentziarik. Egoera horren ondorioz, mendi-jabeek beste baso-aukera batzuk bilatu ebezan, askok radiata pinua (*insignis*) erabili eben birpopulaketarako.

Gaztainondoen arazoak ez ziran gaixotasun bakar batera mugatzen, bigarren bat be agertu zan, gaztainondoaren "txankroa", hau be onddo batek sortua, *endothia parasitica*. Lehenik Estatu Batuetan agertu zan, hantxe zenbait tokitan gaztainondoen ehuneko laurogeita hamarragaz amaitu eban. Japoniar eta txinatar gaztainondoei eusten eutsozan gaixotasun honi, baina eroaleak izan eitekezan. Txankroa 1938an agertu zan Italian, prebentzio- eta sendatze-prozedurak bilatzen saiatu ziran, gaztainondo mota erresistenteak, eta ekialdeko espezieak sartu ebezan gaixotasunarekiko immuneak ziran mota hibrido barriak lortzeko. Urte batzuk geroago, Bizkaiko zenbait aletan be agertu zan. 1947an, italiar misio bat Bizkaira etorri zan txankroaren erasoak jasan ebezan ekialdeko gaztainondoak bisitatzera, eta ikusi ahal izan zuten japoniar ale bakanei eta

gaztainondo arrunt bati eragin ziela Galdakaon, nahiz eta italiarra eta amerikarra bezain birulentoa ez izan.

Urte batzuk lehenago, 1917an, Bizkaiko Foru Aldundiko Baso Zerbitzua hasi zan gaztainondoak Bizkaian zegokion lekua barriz hartzeko behar ziran ikasketak eta ekintzak egiten. 1921eko dokumentazioak Urdaibain basoberritze ugari egin zirela aipatzen dau. Baso Zerbitzuko zuzendariaren aldizkako txostenek baimena eskatzen eutsozan Aldundiari haztegiatarako haziak erosteko, baina txosten hoietan zehazten zan erabilitako irizpidea aurreko urtekoaren bardina zala: *haritzezko, gaztainazko eta eukaliptoazko hostozabaleaz birpopulaztea eta urte askotan ezer-barik egon diran guneeatarako erretxinadunak*>>>

Urdaibaiko basoek eta mendiek itxura aldatu eben gaztainondoei eragin eutsen gaixotasun hilgarri batengatik," gaztainondoaren tinta" bezala ezagutzen dana.

La castaña, fruto del castaño.

Baso autoktonoz birpopulatu dira mendiko lursailak. Atxarrea mendian, Kantauriar Artadiaren Babes Gunean kokatuta, 12,3 hektarea landatu ziran eta hoietatik 2,5a gaztainondoaz landatu zan.

Atxarre mendiko arbolen landaketa.

(pinua) uztea. Halaber, 1929ko dokumentazioaren arabera, "San Pedro Atxarre mendian gaztainondo batzuk egozan, baina kopurua murriztu egin zan, moztu egiten ziralako, debekatuta egon arren".

Azken urteotan, Gauegiz Arteaga bezalako udalerrietan, Bizkaiko Foru Aldundiak baso autoktonoz birpopulatu dauz mendiko lursailak. 2014. urtean, Atxarrea mendian, P5, Kantauriar Artadiaren Babes Gunean kokatuta, 12,3 hektarea landatu ziran eta hoietatik 2,5a gaztainondoaz landatu zan. Landaketan oihanpeko gaztainondo, urki, gorosti eta bestelako kimuak errespetatu eta aukeratuko ziran. Lehenago, azalera hau radiata pinuak estaltzen eban, eta 2013an baso-aprobetxamendurako erabili zan.

Baso araudiak moztutako erabilera publiko mendiek barriro landatzea derrigorrezkoa dala diño eta saila hau babestutako gunean kokatuta dagoenez, honako ezaugarriak bete behar dauz: baso naturalaren kontserbazio eta birsorkuntzaren baso erabilera; baso erabileraren mantentimendua, ingurua babesteko helburua lortzeko murrizketak kontutan hartuta; espezie aloktonoekaz estalitako guneen mozketa eta babesa, lurraldearen konfigurazioa aldatzea ekarten dabezen espezieak edota espezie aloktonoen baso azala gehitzea eragiten dabeen espezieak murriztuz.

GAZTAINONDOAREN ERABILERAK

Urdaibain gaztainondoak birtute asko eukozan. Bere frutua, gaztaina, eguneroko jakia zan baserrietako mahaietan. Baliabide ekonomikoa be bazan, Bermeo, Gernika eta Bilboko merkaduetan saltzen baitzan. Eskumaldean ugariagoa zan. Ibarangelun, adibidez, jaubeak jasoten ebezan, eta gero, Sortzez Garbiaren egunean, Bermeo eta Mundakako jentea etorten zan soberakina jasotzera. Errigoitin, gainera, esaten dabe gaztainondoaren anduitik (7-8 urte) moztu ondoren saskiak, aulkiak eta abar egiteko materiala ateratzen zala, eta gaztainondoaren egurra ikatz gisa erabilteko be erabiltzen zala; haren egurrak ez eban inoiz sitsik, eta oso preziaua zan altzarien eta zurgintzaren fabrikazioan, oro har, haren gogortasunagaitik, erresistentziagaitik, iraunkortasunagaitik eta presentzia onagaitik. Ontzigintzak be aintzat hartu ebazan gaztainondoaren ontasunak.

UM

TABERNA AUZOKOA

GERNIKA-LUMO

Tel. 94 625 16 66

L&K
LOGÍSTICA

GARRAIOA,
BILTEGIRATZE,
BANAKETA...

Txaporta industrialdea, 2-1
48300 Gernika - Lumo
(Bizkaia)

Tel. 94 625 03 85
Tel. 94 625 75 40
e-mail: lgk@lgk.es

Arrien Optika

Urkieta k. 10

Tel./Fax: 946 25 63 63

Email: arrienoptika@yahoo.es

EUSKAL SOUVENIRS

Andra Mari kalea, z/g
48300 Gernika-Lumo (Bizkaia)
94 625 19 30
www.euskalsouvenirs.com

@euskalsouvenirs

Funeraria Tanatoria
IZARO

GERNIKA
C/Don Tello, 18
Tel.: 94 625 83 23

BERMEO
Bizkaiko Jaurreia, 21
Tel.: 94 618 63 78

izaro@funerariaizaro.es

ferrovial
servicios

BETI HIRITARREN ZERBITZURA
INGURUGIROA ZAITZEN

Bekoibarra, n°31 / 48300 Gernika-Lumo / Tel. 625 47 27

ELIKADURA SEGURTASUNA ETA INGURUMEN OSASUNA

Laborategia

Esperientzia eta espezializazioa Ur eta Elikagaien Analisirako Laborategi Mikrobiologiko gisa, hala nola, barneko airearena.

Aholkularitza

Aurreratutako irtenbide teknologikoen Aholkularitza, Diseinua, Aplikazio eta Kontrola.

Prestakuntza

Elikagaien eta Ingurumen arloetan prestakuntza eskaintzen dugu, pertsonen euren lanpostuetarako behar duten ezagutza-maila handitu dezaten.

**PREVENCIÓN
COVID 19**

Biotalde COVID-19aren aurkako prebentzio planak eskaintzen ditu

Poligono Industrial San Isidro II
Idorsolo, 15 - Dpto 3.2 - 48160 Derio

www.biotalde.com

Tel.: 944 566 589 info@biotalde.com

Errege eta Asto Probak,

Errege eta Asto Probak Mendatan **Argazkia:** David Zabala Enbeitak

Mendatako tradizioa

Astoa, hamarkadetan zehar, geure baserrietako lanari lotutako animalia izan da, batez be gurea bezalako eskualde batean. Busturialdean gure mendietako landa aldapatsuetan erabiltzen ebezan baserriarrek animalia hauek lurra lantzeko, euren indarra eta arintasuna beharrezkoa zuten eta. Mendatan, lan hau tradizio eta lehiaketa bihurtu zuten, Errege egunean, asto proba ospetsu batzuk ospatuz. 60 urte beranduago hauek mantentzen dira, erakustaldi bezala bada be.

Mendatako Erregeen festako lehen asto probak 1961ean ospatu ziren. Hasiera batean ez ziren urtero egiten, baina urterik urte, 2017an 50 txapelketa egin zuten. David Zabala Enbeitak, herriko herri kirolen tradizioak eta kultura bizirik mantentzera dedikatzen dan Mendatako Kirolzaleak Oilargane elkartearen ki-deak, proba hau nola sortu zuten kontatzen deusku: *"Proben saltzie apostue da eta Mendatan beti egon da proba zaletasuna. Mendatan Erregeen eguneko lehenengoko asto probak sarrerak eta guzti, baita guardia zibilagaz be, dirudienez, apaiz batek antolatuta eban. Orduan etxe guztietan egoten zuten astoa, izaten zuten etxean behar gehien egiten eban animalia eta inork jaten ezta edaten ez ebana emoten, berak atrapatzen eban guztia, ez eban inolako lanik emoten. Gure astoa zeuona baino hobea ote zuten ikusteko apustua egiten eban".* Baina urteen poderioz, baserrien arteko apustua baino zerbait gehiago izatera pasa ziren.

70eko hamarkadan Jose Mari Aranguena "Baltza" mendatarrek tradizioa lehiaketa ofiziala bihurtu eban. Ordutik aurrera, astoen probako Euskadiko Txapelketa egin zuten Mendatan, Gipuzkoatik eta Arabatik etorritako partaideekaz. 1979an Espainiako Txapelketa ospatu zuten eta Burgosko astoek parte hartu eban. *"Mendatan mota guztietako probak egin doguz: zaldiak, mandoak, idiak, aizkolarien probak... Baina ospe handiena izan dabeenak asto probak izan dira. 36 asto be bildu dira, 6 saioko probetan, goiz eta arratsaldeko jardunaldietan eta normalean asteburuetan. Orain gehienez 3 saio egiten dira. Mendatako asto probak beti izan dira maila altukoak, Mendatako onena izatea kategoriakoa izatea zuten",* esan deusku David Zabala Enbeitak.

Mendatako asto lehiaketa oso ospetsua izan zuten era proba hauen asto enblematikoak gogoratzen dira. Adibidez, *"Lau hanka"* asto txiki bat zuten, baina oso ona. *"Lau hanka asto*

Mendatako kirolzaleak Oilargane elkarteko taldekideak. **Argazkia:** David Zabala Enbeita

*Lau hanka asto bat izan zan,
70eko hamarkadan ia herri guztietan
arraste-probak irabazi ebazena.
Maradona bezalakoan.*

bat izan zan, 70eko hamarkadan ia herri guztietan arraste-probak irabazi ebazena, eta hiru aldiz Mendatako txapelketa. Bitxia zan, probak amaitzen ebanean arrantza handiak egiten ebazan.. Lau hanka astoen Maradona bezalakoan zan ", gogoratzen dabe.

Herri kirolekiko zaletasuna Mendataren esentziaren parte da, ez dago jai edo ospakizunik asto, idi, zaldi, sokatira, aizkolari eta abarren probaz gozatzen ez danik. Ondo errotutako zaletasun horrerik esker, 1993an Mendatako Kirolzaleak, Oilargane sortu zan, herri kirolen munduagaz lotutako ohiturak eta kultura zaindu, sustatu, zabaldu eta mantentzeari zuzendutakoa. Bere izena, Oilargane, Madarieta mendiaren inguruan dagoen muino txiki batetik hartzen dau eta Mendatako herri kirolen bilakaeran zerikusi handia izan dau. David Zabala Enbeita elkarte honetako kidea da elkarte sortu zanetik, berak gogoratzen dauen lez bidea ez da erraza izan azken urteotan.

2017an 9 bazkide baino ez ziran geratzen eta edadekoak ziran, beraz, herrian bilera bat egitea erabaki eben, elkarteari jarraipena emoteko beharrezana adierazteko, "*bat-batean 14 bazkide barri batzea lortu gendun, eta, gainera, Rebeca Lekerika neska bat dogu presidente. Horrela lortu dogu Erregetako asto probak ez desagertzea. Txapelketaren 50. ediziora iritsi ginanean arazoak ikusten genduzan jarraitzeko, ia ez baitzegoen astorik lehiatzeko eta gaia hotzitu egin zan. Ez dogu inoiz kobratu beti zaletasunagatik lan egin dogu eta Udalak beti asko lagundu deusku. Guk beti parte hartu izan dogu herrian antolatzen diran ekintza guztietan, Mendi Martxan adibidez.*"

Bestalde, probetarako zaletasuna galtzen ari da belaunaldi barrien artean eta Erregetako asto proben tradizio ospetsuari jarraipena emoteko, Mendatako Udalaren la-

guntzagaz probak erakustaldi lez egiten jarraitzea erabaki zan. Erakustaldi hauek probalari gonbidatuak joaten dira ikuskizun on bat emoteko. Izan be, asto probetan, astoak txikiak diranez, erooten dabezan harriak ez dira izaten ez handiak ez pisutsuak eta horrek erakustaldiei bizitasuna emoten deutse, astoa, berez buru-gogorra, ez bada geratzen behintzat.

Geldialdia bai izango da aurton, pandemia dala eta, baina Mendatan ziur dagoz 2021ean Erregetako asto proben 54. edizioa egingo dabeela. Argi dauke ez dabeela gure baserrien lanetik edaten dauen tradizio hau hiltzen utziko, eta gazteei beren zaletasuna transmititzen saiatzen dira. "*Proba hauek beste edozein kirol bezalakoak dira. Astoek jada ez dabe tratu txarrik jasaten, hipikan edo beste kirol batzuetan lehiatzen diran zaldia bezalakoak dira. Gure tradizioak zaindu behar doguz.*"

UM

SUKARRIETA

AISIALDI OSASUNGARRIA BULTZATZEN DAU

Sukarrietako Udalak herritarren artean osasuna hobetzeko prebentzio eta hezkuntza politika aktiboa jarri dau martxan. Helburu hau lortzeko, ibilbide osasungarria hobetu da, herritarrek eta batez be jokabide sedentarioak daukezen pertsonak ibiltzea bezalako ohitura osasungarria izan daiezan motibatu eta sustatzeko.

Ohitura osasungarriak prebenitzeko eta indartzeko politika aktibo baten esparruan, Sukarrietako Udalak abian jarri dau Sukarrietako Ibilbide Osasungarria hobetzeko eta zabaltzeko bigarren fase bat. Herritarrek parte hartzeko prozesu batetik sortutako proiektuaren helburua ondo hornitutako espazio erakargarri bat sortzea da, herritarren ohiturak hobetzeko.

Sukarrietako Ibilbide Osasungarriaren zati barri bat egokitu eta seinalatzatu ondoren, Udalak beste ibilbide osasungarri bat jarri dau herritarren eta bisitarien eskura. Ibilbide osasungarri horrek Sukarrietako (Munitiz) beste auzo batez lotura dauko, udalerraren erdigunetik pixka bat urrunago dagoena. Zati barri honek, herriaren erdigunera oinez joateko aukera errazten dau, ohitura osasungarriak sustatuz. Proiektuak Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailaren laguntza izan dau.

Ibilbide barri horrek ibilbide zirkular bat ekarriko deutse Sukarrietako biztanleei, irteera eta helmuga La Marisma parkean izango dau, eta udalerriarri jarduera fisikoa egiteko naturagune gehiago emongo deustoz, zuhaitzen arteko bideen luzera handituz. Pasealeku gisa egokitu ondoren, irisgarritasun-baldintza onak betetzen ez dabezen espazioak zabaltzea, jokabide sedentarioak izateko joera handia daukeen biztanleei ohiturak aldatzeko aukera emoteko pizgarri izango da, eta helburu hau lortzeko, aurkezten dan ibilbideari bere erabilera indartzeko ezaugarriak gehituko jakoz, aisialdiko esperientzia atsegina eta gomendagarria izan daiten.

Ibilbidea	zirkularra
Distantzia, guztira:	3,3 km
Igoeraren desnibel metatua	99 m
Jaitsierako desnibel metatua:	99 m
Gehienezko altuera:	101 m
Gutxienezko altuera	3 m
Zailtasuna	Erreza

Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailaren laguntzagaz

Ongi jateak mesede egiten digu

Goi-mailako
elikagaiak

Alimentos de
calidad superior

Ongi jatea ez da soilik kalitatezko elikagaiak aukeratzea.
Ongi jatea gure baserritar, abeltzain, arrantzale eta elikagai
industriari bultzada ematea ere bada.

Era jasangarrian jaki naturalak ekoitz ditzaten gure
ingurune eta ekonomiarekin bat.

Horixe da ongi jatea!

bizkaia BONO DENDA

15€ = 30€

Lortu zure bonoak hemen - Consigue tus bonos en

bizkaiabonodenda.eus

ETA SARRERAK SALTZEKO ETA BILTZEKO TERMINALETAN
Y EN TERMINALES DE VENTA Y RECOGIDA DE ENTRADAS

 kutxabank

 Bizkaia aurrera!

AGENTE LAGUNTZAILEAK
AGENTES COLABORADORES

 bilbaodendak

Bizkaia dendak

Bizkaiko Merkataritza | Confederación Empresarial
Enpresari Konfederazioa | Confederación de Comercio de Bizkaia

CÁMARABILBAO